

Učme audiovizi: podpora výuky FAV na základních a středních školách

Bc. Alexandra Forejtová Lipovská

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Arts Management

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Alexandra Forejtová Lipovská
Osobní číslo:	K22442
Studijní program:	N0288P310001 Arts Management
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Učme audiovizí: podpora výuky FAV na základních a středních školách

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte rešerši odborné literatury v oblasti filmové/ audiovizuální výchovy v ČR s ohledem na souvztah formálního a neformálního vzdělávání
2. Zpracujte projekt zvoleného tématu diplomové práce
3. Realizujte výzkum metodou focus group s účastníky projektu diplomové práce
4. Vyhodnotně projekt zvoleného tématu diplomové práce
5. Na základě vyhodnocení projektu navrhnete doporučení ke zlepšení projektu

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

KUČERA, Jan. Filmová tvorba amatéra. 1. vyd. Praha: Orbis, 1961
LIPOVSKÁ, Alexandra. Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Fakulta filozofická. Vedoucí práce Tereza Czesany DVOŘÁKOVÁ
PICKA, Dalibor a Marie BENEŠOVÁ. Materiály o filmové výuce na školách. Praha: Český filmový ústav, 1969
ČESÁLKOVÁ, Lucie, Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu. [Disertační práce]. FF MU Brno, 2009
JACHNIN, Boris, Filmová estetická výchova. Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav, 1968.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Eva Vázalová Gartnerová, Ph.D.**
Ateliér Arts Management

Datum zadání diplomové práce: **31. října 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **23. května 2025**

L.S.

Mgr. Josef Kocourek, Ph.D.
děkan

Mgr. Jana Ovčáčková, Ph.D.
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 2. prosince 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně dne

.....

podpis autora

ABSTRAKT

Pro podporu vytvoření své diplomové práce jsem zvolila cestu žádosti o grant Ministerstva kultury v programu Národního plánu obnovy, a to prostřednictvím své obecně prospěšné společnosti Free Cinema. Diplomový projekt „*Učme audiovizi: podpora výuky FAV¹ na základních školách a víceletých gymnáziích*“ usiloval o navýšení počtu aktivních pedagogů filmové a audiovizuální výchovy v prostředí základních škol a víceletých gymnázií a studentů aktivních v oboru FAV a zabýval se možnostmi systematického rozvoje filmové a audiovizuální výchovy v českém školství. První část práce mapuje historický vývoj, institucionální ukotvení a současný stav FAV v ČR. Druhá část je věnována kvalitativnímu výzkumu formou fokusní skupiny, který zjišťoval přínosy, slabiny a návrhy na zlepšení projektu „*Učme audiovizi: podpora výuky FAV na základních školách a víceletých gymnáziích*“ z pohledu pedagogů, lektorů a odborníků. Výsledky ukazují, že projekt je vnímán jako smysluplný, prakticky přínosný a metodicky inspirativní, přičemž byly identifikovány i oblasti ke zlepšení, zejména v kontextu regionální dostupnosti a metodické podpory. Třetí část představuje samotnou realizaci, průběh a dopad projektu „*Učme audiovizi: podpora výuky FAV na základních školách a víceletých gymnáziích*“.

Pedagogové a studenti připravovali výukové lekce, které žákům nabízely prostor pro vlastní kreativní činnost a zároveň je vedly k lepšímu porozumění filmům a dalším audiovizuálním sdělením. Projekt se zaměřil na tři výukové moduly (filmovou laboratoř, fotografickou laboratoř a filmovou projekci) a byl následně, v návaznosti na výzkumná zjištění, rozšířen o výuku animace zpracovávání pracovních listů. Projekt překročil původně stanovené indikátory a prokázal svůj potenciál jako efektivní nástroj pro zavádění FAV do školní praxe. Práce tak nabídla teoretický rámec i konkrétní a přenositelný model výuky, který může sloužit jako inspirace pro další pedagogické či kulturní instituce.

Klíčová slova: filmová a audiovizuální výchova, film, projektové vyučování, formální vzdělávání, neformální vzdělávání, vzdělávání učitelů, rámcové vzdělávací programy, umění a kultura ve škole, focus groups, Free Cinema, žáci a studenti.

ABSTRACT

To support the development and implementation of a project, I decided, as part of my thesis work, to apply for a grant from the Ministry of Culture under the National Recovery Plan. I submitted the application through my public benefit organization, *Free Cinema*. The thesis project, "*Let's Teach Audiovisual Media: Supporting Film and Audiovisual Education in Primary Schools and Lower-Secondary Grammar Schools*," aimed to increase the number of active teachers involved in film and audiovisual education (FAE) within the context of

¹ Filmové a audiovizuální výchovy.

primary and lower-secondary grammar schools. It also explored the possibilities for the systematic development of FAE in the Czech educational system.

The first part of the thesis maps the historical development, institutional foundations, and current state of FAE in the Czech Republic. The second part is dedicated to qualitative research in the form of a focus group, which examined the benefits, weaknesses, and suggestions for improvement of the *Let's Teach Audiovisual Media* project from the perspectives of teachers, educators, and experts. The results show that the project is perceived as meaningful, practically beneficial, and methodologically inspiring, while also identifying areas for improvement — particularly in terms of regional accessibility and methodological support.

The third part presents the actual implementation, course, and impact of the *Let's Teach Audiovisual Media* project. The main goal was to increase the number of teachers and students actively engaged in the field of FAE. Teachers and students worked together to create educational lessons that offered pupils space for creative expression while guiding them toward a deeper understanding of film and other audiovisual messages.

The project focused on three educational modules (film lab, photography lab, and film screening), and, based on the research findings, it was expanded to include animation instruction and the development of worksheets. The project exceeded its originally set indicators and demonstrated its potential as an effective tool for integrating FAE into school practice. The thesis thus offers both a theoretical framework and a concrete, transferable teaching model that can serve as inspiration for other educational or cultural institutions.

Keywords: film and audiovisual education, film, project-based learning, formal education, non-formal education, teacher education, framework educational programs, art and culture in schools, focus groups, Free Cinema, pupils and students.

Poděkování

Ráda bych upřímně poděkovala vedoucí své diplomové práce Mgr. Evě Gartnerové, Ph.D., za její ochotu, mentální podporu, odborné vedení a cenné podněty, které mi pomohly práci lépe uchopit a dále rozvíjet. Děkuji také doc. Ing. Evě Švirákové, Ph.D., za průběžné konzultace a podporu, zejména v oblasti práce se zdroji a citacemi.

Mé poděkování patří rovněž MgA. Jiřímu Forejtovi, Ph.D., za jeho odborné rady, konzultace a nadstandardní podporu v odborné úrovni. Velký dík patří i celému týmu Free Cinema – bez jeho nasazení, spolupráce a inspirace by projektová část této práce nemohla vzniknout v takovém rozsahu. Děkuji také všem účastníkům fokusní skupiny za jejich čas, ochotu a cennou zpětnou vazbu.

Zvláštní poděkování směřuji své rodině – především MgA. Jiřímu Forejtovi, Ph.D. – za trvalou oporu, trpělivost a pomoc s hlídáním dětí.

Velmi si vážím také podpory ze strany Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, a především celé Katedry Arts Managementu, která mi poskytla nejen bezpečné studijní prostředí, ale i prostor pro odborný růst a rozvoj mého profesního zájmu.

OBSAH

ÚVOD.....	13
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY FAV NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	14
1.1 STRUČNÉ SHRNTÍ HISTORIE FAV V ČESKÉ REPUBLICE.....	14
1.1.1 Prvopočátky FAV.....	15
1.1.2 Druhá světová válka a zestátnění kinematografie	17
1.1.3 60. léta a dále – snaha o filmovou výchovu jako samostatnou disciplínu	19
1.1.4 80. a 90. léta 20. století – první snahy o ukotvení FAV.....	19
1.1.5 Přelom tisíciletí – impulsy pro oborovou emancipaci.....	20
1.2 SOUČASNÝ STAV FAV V ČR: NOVÉ INICIATIVY A KLÍČOVÉ MILNÍKY OBORU.....	22
1.2.1 ASFAV – Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu.....	23
1.2.2 Filmová a audiovizuální výchova na FAMU – DPS a DVPP.....	28
1.2.3 Nově vzniklé subjekty na poli filmové a audiovizuální výchovy v ČR.....	29
1.2.4 Filmová výchova konečně jako součást RVP	33
1.2.5 Závěrečné shrnutí aktuálního stavu FAV v ČR	35
1.3 METODIKA – CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, METODY.....	36
2 VÝZKUM – FOCUS GROUP: ANALÝZA A INTERPRETACE KVALITATIVNÍCH DAT	41
2.1 PŘÍNOSY PROJEKTOVÝCH DNŮ Z PROJEKTU <i>UČME AUDIOVIZI</i>	42
2.2 IDENTIFIKOVANÉ SLABINY A NÁVRHY KE ZLEPŠENÍ	44
2.3 VYHODNOCENÍ FOCUS GROUP, INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	49
2.4 KLÍČOVÁ DOPORUČENÍ NA ZLEPŠENÍ A ROZVOJ PROJEKTU A PODPORU UDRŽITELNOSTI	50
3 REALIZACE PROJEKTU UČME AUDIOVIZI: PODPORA VÝUKY FAV NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH A VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍCH	52
3.1 CÍL A KONTEXT PROJEKTU.....	53
3.2 STRUKTURA A AKTIVITY PROJEKTU.....	53
3.3 TÝM, PARTNEŘI A ROZPOČET.....	55
3.4 ZAPOJENÉ SKUPINY	56
3.5 PRŮBĚH, VÝSLEDKY A DOPAD	57
3.5.1 Průběh realizace a naplnění cílů projektu	69
3.5.2 Přínosy projektu a získané kompetence	70
3.5.3 Publicita a komunikační strategie projektu	71
3.5.4 Shrnutí realizace a přínosů projektu.....	75
3.5.5 Vyhodnocení indikátorů a zapojení pracovníků kreativního učení.....	75
3.6 EVALUACE, UDRŽITELNOST A BUDOUCNOST	76
3.6.1 Strategie budoucího vývoje projektu s ohledem na výsledky na focus group	79
3.6.2 Udržitelnost projektu do budoucna	80

ZÁVĚR.....	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
SEZNAM OBRÁZKŮ	87
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Problematicke filmové a audiovizuální výchovy (FAV) se věnuji více než patnáct let, a to jakožto dramaturgyně, lektorka a projektová manažerka. Téma FAV jsem zpracovala již ve své bakalářské práci s názvem *Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání* (2015), na kterou předkládaná diplomová práce přímo navazuje a dále ji rozvíjí. Vzhledem k osobní účasti na realizaci některých projektů a úzkému kontaktu s řadou aktérů, které jsou v této práci reflektovány, představovala tato blízkost tématu určitou výzvu – zejména ve snaze zachovat nezbytný kritický odstup a odbornou reflexi.

Filmová a audiovizuální výchova v českém školství dlouhodobě čelí absenci systematické podpory na úrovni kurikulární, metodické i praktické výuky. Diplomová práce *Učme audiovizi: podpora výuky FAV na základních školách a víceletých gymnáziích* se proto snaží reagovat na aktuální potřebu integrace FAV do školního prostředí a nabídnout konkrétní model její implementace. Hlavním cílem práce je nejen zmapovat historický vývoj a aktuální stav FAV v České republice, ale především navrhnout, realizovat a evaluovat vzdělávací projekt, který by filmovou a audiovizuální výchovu smysluplně přibližoval pedagogům i žákům.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. První část se věnuje genezi FAV v českém vzdělávacím a kulturním kontextu, současnému institucionálnímu ukotvení a nejvýznamnějším iniciativám, které se podílejí na jejím rozvoji. Součástí této části je také představení projektu *Učme audiovizi* jako konkrétní odpovědi na potřeby škol. Druhá část práce je zaměřena na kvalitativní výzkum realizovaný prostřednictvím fokusní skupiny s vybranými pedagogy a odborníky v oblasti FAV. Výzkum se soustředí na identifikaci přínosů, limitů a možností dalšího rozvoje projektu *Učme audiovizi* ve školním prostředí, přičemž hlavní výzkumné otázky směřují k evaluaci projektu zapojenými pedagogy a kulturními pracovníky. Poslední část práce představuje samotný filmově vzdělávací program *Učme audiovizi*, vytvořený platformou Free Cinema, s důrazem na jeho realizaci, přenositelnost výstupů a praktický dopad na výuku.

V rámci příprav a zpracování diplomové práce jsem se zúčastnila několika oborových konferencí, uskutečnila sérii rozhovorů s předními odborníky v oblasti filmové a audiovizuální výchovy a realizovala dotazníkové šetření, jehož výsledky byly využity v této práci.

Předkládaná práce vychází z přesvědčení, že filmová a audiovizuální výchova by měla být přirozenou součástí školní výuky – nejen proto, aby žáci lépe porozuměli filmům a audiovizuálním dílům, ale zejména proto, aby se prostřednictvím kritické práce s audiovizuálními médii učili samostatně myslet, vnímat souvislosti a orientovat se ve světě plném obrazů, informací a AV sdělení.

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY FAV NA NAŠEM ÚZEMÍ

Úvodní kapitola zevrubně analyzuje historické, institucionální a společenské okolnosti formování oboru filmové a audiovizuální výchovy (FAV)² v České republice. Zároveň definuje klíčové události a iniciativy, jež přispěly k jeho současné podobě ve školním i mimoškolním vzdělávacím prostředí. Cílem kapitoly je tedy nastínit vývoj a aktuální stav FAV, ale také identifikovat hlavní problémy související s její implementací do školní výuky.

Klíčovým aspektem, na který bude zaměřena pozornost, je role jednotlivých iniciativ a jejich vzájemného působení při dynamickém rozvoji oboru v posledních patnácti letech. Příkladem této úspěšné spolupráce je předkládaný diplomový projekt *Učme audiovizi*. To, čeho se za předchozích vlád a režimů v naší republice téměř po celé jedno století nepodařilo dosáhnout, bylo realizováno právě díky aktivnímu zapojení neziskového sektoru a odborné komunity. Důraz je kladen na provázanost formálního a neformálního vzdělávání a na jejich vzájemný vliv v širším kontextu audiovizuální gramotnosti.

V návaznosti na uvedená témata se první kapitola diplomové práce věnuje historickému exkurzu, jehož cílem je ukázat, jaké faktory dlouhodobě bránily etablování oboru, a zdůraznit, že pro jeho prosazení bylo nutné, aby dozrála jak společnost, tak filmové prostředí.

Rostoucí zájem o filmovou a audiovizuální výchovu, který v posledních letech zaznamenáváme jak v odborných kruzích, tak ve společnosti, společně s mnoha již realizovanými aktivitami a iniciativami v této oblasti vytvořil optimální podmínky pro vznik a úspěšnou realizaci ústředního projektu této diplomové práce – *Učme audiovizi*. Projekt mohl navázat na zkušenosti, které byly získány během předchozích snah, a současně využít aktuální příznivou atmosféru, kdy společnost i vzdělávací instituce vnímají audiovizuální gramotnost jako nezbytnou součást moderního vzdělávání. Současně reaguje na přetrvávající nedostatky v této oblasti tím, že školám nabízí konkrétní projektové aktivity a odbornou podporu pro učitele.

1.1 Stručné shrnutí historie FAV v České republice

Kinematografie od svého vzniku po překonání počáteční průkopnické etapy, vždy poutala pozornost státních institucí jako médium s výrazným potenciálem ovlivňovat masy. V kontextu demokratického Československa byla kinematografie vnímána jako osvětový nástroj, který měl přispět ke kulturní kultivaci společnosti. V období komunistického režimu se naopak stala nástrojem politického ovlivňování, s výjimkou krátkého uvolnění v 60. letech 20. století.³ Teprve v současné době, v digitální éře a za fungující občanské společnosti, se audiovize začíná prosazovat jako skutečná inovace nejen v rámci vzdělávacího systému, ale také v širším filmovém prostředí prostřednictvím aktivní práce

² Úvod do terminologie v oboru filmová a audiovizuální výchova naleznete v PŘÍLOZE P I.

³ FOREJTOVÁ LIPOVSKÁ, *Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání*. 2015, s. 14.

s publikem, distribucí, filmovými festivaly a dalšími iniciativami. Následující stručný exkurz do historie filmové a audiovizuální výchovy v České republice slouží k lepšímu uvědomění souvislostí tohoto vývoje.

1.1.1 Prvopočátky FAV

Prvopočátky FAV jsou úzce propojeny s historickým vývojem filmu i vývojem audiovizuálních médií. Výchova ke kinematografii proto vychází z pochopení širšího kontextu jejího vzniku, který zahrnuje technologické, kulturní i společenské faktory. Uvědomění si souvislostí, jako byla průmyslová revoluce či vynález optických zařízení (laterna magika, camera obscura), napomáhá žákům pochopit, že film jako médium nevznikl izolovaně, nýbrž jako výsledek dlouhodobého technologického a kulturního vývoje.

Pro filmovou výchovu je tak zásadní historická událost, která se udála 28. prosince 1895,⁴ kdy proběhla první veřejná filmová projekce v Paříži, konkrétně v kavárně Grand Café, pod vedením bratří Lumièrů. Tento historický okamžik je často považován za moment, kdy se kinematografie poprvé otevřela veřejnosti a položila základ pro vznik filmové kultury a filmového vzdělávání.⁵ Čechy však nezůstaly za tímto vědeckotechnologickým pokrokem pozadu. V letech 1896 až 1898 bylo v Čechách vydáno téměř dvacet kinematografických licencí, přičemž u patnácti z nich šlo o domácí žadatele.⁶ Právě toto nadšení a rychlá adaptace filmu v českém prostředí vytvořily ideální podmínky pro postupné zavádění FAV, jelikož film se již v počátcích stal významným prvkem kulturního života společnosti, a tím i vhodným předmětem vzdělávání.

Ve 20. a 30. letech byla filmová/audiovizuální výchova úzce spjata s procesem etablování filmu jako umělecké disciplíny a jeho vnímání coby součásti kreativního průmyslu. Za velmi zásadní příspěvek, který je tomuto tématu v období první republiky zasvěcen, je považována disertační práce Lucie Česálkové, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*.⁷ Jedná se o komplexní výzkumnou práci, která reflektuje prvotní myšlenky o vzdělávacím potenciálu filmu pro děti a mládež, je zde rovněž zachycen kontext pokusu o institucionalizaci školního filmu.

Pro kontext filmové výchovy je nutné anticipovat (pre) počátky filmové výchovy skrze školní film. Lucie Česálková v odborné části svého textu uvádí: „*Počátky školního filmu je třeba hledat v tradici pořádání kinematografických představení pro děti a mládež, zpočátku charakterizovaných jako poučná a zábavná, kolem nichž vznikala velmi živá veřejná debata o vlivu kinematografie na mládež, o potřebě kontroly a cenzury snímků do programů zařazovaných a o vzdělávacím a výchovném významu filmu.*“⁸

⁴ BORDWELL, THOMPSON, *Dějiny filmu*, 2007, s. 15.

⁵ BORDWELL, THOMPSON, *Dějiny filmu*, 2007, s. 20.

⁶ BARTOŠEK, *Náš film: Kapitoly z dějin (1896–1945)*, 1985, s. 17.

⁷ ČESÁLKOVÁ, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*, 2009.

⁸ ČESÁLKOVÁ, *Počátky institucionalizace školního filmu v Československu (1919–1936)*, 2007, s. 1–5.

V tomto období se pro oblast filmové výchovy může jevit jako nejzásadnější státem podporovaný Masarykův lidovýchovný ústav.⁹ Tento ústav koordinoval mj. řadu filmově osvětových aktivit v českých zemích, založil vlastní filmovou půjčovnu a poskytoval školám filmy především s přírodovědnou, vlastivědnou a literárněvědnou tematikou.¹⁰ Ve své bakalářské práci k tomu poznamenávám: „*K velmi významnému kroku došlo v roce 1936. V březnu uspořádalo Ministerstvo školství a národní osvěty anketu o vyučovacím filmu, jíž se zúčastnili zaměstnanci ministerstva, Masarykova lidovýchovného ústavu, Československé společnosti pro vědeckou kinematografii a zástupci učitelů z Masarykovy zlínské měšťanské školy. Na základě výsledků této ankety, ale také dalších jednání, byl v listopadu téhož roku vydán výnos Ministerstva školství a národní osvěty, jímž se stal film oficiální učební pomůckou.*“¹¹

Rozvoj filmové výchovy ve školách má i zlínskou stopu. Podle Pavla Bednaříka (2025), který je iniciátorem a spoluautorem publikace *Filmouka*, byl součástí avizované ankety zlínský učitel Jaroslav Novotný. Ten ve výuce využíval film a usiloval o to, aby byl vnímán a reflektován jako školní pomůcka.¹²

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že filmová a audiovizuální výchova má v českém prostředí hluboké kořeny, sahající až k samotnému vzniku kinematografie. Od prvních veřejných projekcí a nadšeného přijetí filmu jako kulturní novinky, přes snahy o jeho institucionalizaci ve vzdělávání, až po konkrétní kroky státu vedoucí k jeho využití jako učební pomůcky, je patrné, že film byl již od počátku vnímán nejen jako prostředek zábavy, ale také jako nástroj poznání a výchovy i osvěta mas. V Masarykově lidovýchovném ústavu totiž přímo vznikaly filmy s filmy s výchovnou tematikou.

Jako příklad může posloužit snímek „*Bouře nad Tatrami*“¹³, inspirovaný symfonickou básní Vítězslava Nováka *V Tatrách*, který byl hojně distribuován a ověnčen mnoha cenami.¹⁴

⁹ Masarykův lidovýchovný ústav byl česká organizace, která vznikla v roce 1921, hlavním cílem bylo podporovat lidové vzdělávání a kulturu.

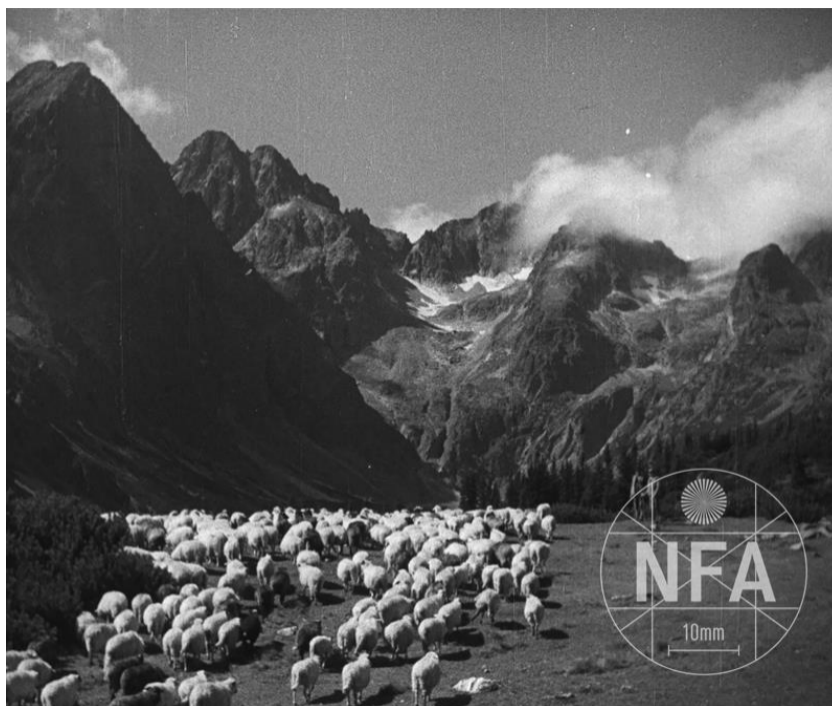
¹⁰ FOREJTOVÁ LIPOVSKÁ, *Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání*. 2015, s. 10.

¹¹ Tamtéž.

¹² BEDNAŘÍK, Telefonický rozhovor 8. 2. 2025.

¹³ TRNKA. *Bouře nad Tatrami*. Film. Československo: 1932.

¹⁴ BOUŘE NAD TATRAMI, 1932. Online. *Filmový přehled*.

Obrázek 1: Bouře nad Tatrami¹⁵

1.1.2 Druhá světová válka a zestátnění kinematografie

Se začátkem 2. světové války přestalo být téma filmové výchovy a jejího strukturálního ukotvení aktuální. S koncem druhé světové války přišlo také zestátnění kinematografie,¹⁶ jakožto prvního průmyslu vůbec, což mělo dopad na československou kinematografii v celé její šíři. Ve své výzkumné bakalářské práci uvádím v tomto kontextu tři základní tendence „... první jsou pokračující snahy o uplatnění filmu ve školní výuce (ať již jako výukové pomůcky, nebo jako obsahu výuky samotné), druhou systematizace filmového vzdělávání dětí a mládeže ve volném čase a třetím ojedinělé pokusy o začlenění dětí a mládeže do amatérského filmového hnutí.“¹⁷

Po roce 1945 byly filmy často využívány jako doplněk k teoretickému učivu, což mělo podporovat lepší porozumění a aktivnější zapojení studentů. Tento trend vedl k rozvoji populárně-vědeckého žánru, který sloužil nejen k edukaci, ale i k zábavě. Proces byl podporován zestátněním filmového průmyslu, který ve spolupráci se školským sektorem získal potřebné prostředky pro širokou distribuci školních filmů. Mezi významné pedagogy a zároveň tvůrce patřil v té době Jan Calábek, který natočil sérii populárně-vědeckých snímků, které zároveň promítal studentům během výuky. Jako příklad můžeme uvést snímek

¹⁵ NFA, *Bouře nad Tatrami*, 1932.

¹⁶ 11. 8. 1945.

¹⁷ FOREJTOVÁ LIPOVSKÁ, *Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání*, 2015, s. 12.

„*Pohyby rostlin*“¹⁸, který ukazuje, jak a proč se rostliny pohybují. Pomocí pookénkového snímání a sběru obrazového materiálu v delším časovém úseku bylo možné zachytit pohyby, které by jinak zůstaly lidskému oku skryté.¹⁹

Obrázek 2: Z filmu *Pohyby rostlin*²⁰

Žáci se kromě školních projekcí účastnili i promítání celovečerních filmů v kinech, často během vyučování. Tyto projekce měly silný propagandistický charakter, podporovaly ideologii komunistického režimu a zároveň usnadňovaly práci pedagogům.

Pavčina Vogelová ve své knize o Janu Calábekovi uvádí: „*Programy bývávaly nepřiměřeně dlouhé, tematicky nesourodé, bez pedagogické a metodologické koncepce. Většinou zahrnovaly cestopisné, vlastivědné nebo přírodovědné filmy, často doplňované komediemi či groteskami.*“²¹

Pro kina však představovaly ekonomický přínos, jelikož pomáhaly naplnit povinné kvóty pro filmy z východního bloku. Tento systém ukazoval provázanost školství, filmového průmyslu a státní propagandy.²²

V tomto období byl tedy film považován za nástroj pro výuku, ne za něco, co by se mělo zkoumat jako umění nebo samostatný předmět. Sloužil k tomu, aby pomáhal ilustrovat výuku toho daného předmětu, který se žáci a studenti učili ve škole. Nebyl kladen důraz na to, jaký má film sám o sobě význam, jak je natočený, nebo jaké má technické umělecké – estetické vlastnosti. Důraz byl kladen spíše na to, aby usnadnil výuku a pomohl lépe pochopit učivo. Takový přístup neumožňoval vnímat film jako umělecké dílo, které by

¹⁸ CALÁBEK. *Pohyby rostlin*. Film. Československo: 1955. Populárně-vědecký film o samovolných rostlinných pohybech a vlivech, které tyto pohyby způsobují. Na četných pokusech sleduje pohyby různých rostlin i odumřelých rostlinných tkání. Film použil nejnovější filmové techniky, takže se podařilo zachytit nejen velmi rychlé jevy a procesy v přírodě, ale i pohyby velmi pomalé, prostým okem nepostřehnutelné. (*Filmový přehled*).

¹⁹ VOGELOVÁ, Jan Calábek, 2013, s. 57.

²⁰ ČSFD, *Pohyby rostlin*, 1955.

²¹ VOGELOVÁ, Jan Calábek, 2013, s. 55.

²² STRUSKA, *Film ve škole*, 1961, s. 324.

si zasloužilo samostatnou analýzu nebo hlubší zamyšlení. Bude ještě dlouho trvat, než se tento náhled na film, potažmo filmovou/audiovizuální výchovu změní.²³

1.1.3 60. léta a dále – snaha o filmovou výchovu jako samostatnou disciplínu

V 60. letech, během politického uvolnění, došlo k obnovení zájmu o film jako o součást československého školství. Tento nový zájem vycházel z širšího kulturního, intelektuálního a společenského uvolňování, které umožnilo větší svobodu v akademických i pedagogických kruzích. Téma vlivu kinematografie na společnost a její vzdělávací potenciál se opět stává důležitým. Na konferenci FILMED FÓRUM I., která se konala r. 2024 v Goethe Institutu v Praze, zaznělo, že umělecký rozmach filmové tvorby v 60. letech vedl k většímu zájmu o jeho využití ve školách a k zařazení filmu do výukových plánů.²⁴ Avšak jednalo se spíše o jednotlivé zástupce z řad filmových teoretiků či pokrokovějších pedagogů. Mezi nejvýraznější osobnost patří Boris Jachnin, který je autorem knihy *Filmová estetická výchova*, metodické příručky k filmu pro učitele a školy, která byla vydána v roce 1968 jako obhájena diplomová práce.²⁵ Boris Jachnin zde mj. vyjádřil znepokojení nad tím, že učebnice *Světové dějiny*, určená pro žáky prvních a druhých ročníků středních škol, obsahovala pouze několik velmi obecných poznámek k filmovému umění a tvůrcům, přičemž zcela chybělo zasazení filmu do širšího kulturně-historického kontextu.²⁶ Tito odborníci si uvědomovali potenciál filmu pro rozvoj kritického a analytického myšlení. Začali tedy uvažovat o filmové výchově jako o samostatné disciplíně – samostatném oboru, který by měl své místo v československém školním vzdělávacím systému. Období šedesátých let je tak klíčové pro formování myšlenky, že film může být více než jen prostředek pro výuku.

1.1.4 80. a 90. léta 20. století – první snahy o ukotvení FAV

V následujících 80. a 90. letech 20. století se objevovaly dílčí pokusy o integraci filmové výchovy do kurikula, avšak tyto iniciativy byly převážně nesystematické a závislé na iniciativě pedagogů či jiných vzdělávacích institucí. Film stále nebyl vnímán jako samostatná a plnohodnotná součást kurikula, ale spíše jako doplňkový nástroj podporující výuku jiných předmětů. Nejčastěji byl využíván v hodinách českého jazyka a literatury, kde sloužil k ilustraci či interpretaci literárních děl. Promítání filmových adaptací známých literárních děl mělo studentům pomoci lépe pochopit příběh, postavy i dobové a kulturní souvislosti těchto knih. I když tento přístup mohl studenty více zaujmout a pomoci jim v komparaci knihy s filmem, samotný film opět nebyl reflektován jako středobod zájmu.²⁷

²³ SMEJKAL, *Teorie filmu jako předmět školní výuky*, 1963.

²⁴ GOETHE INSTITUT, *FilmEd Fórum I.: Filmová výchova v České republice. Minulost, přítomnost, budoucnost* [2024].

²⁵ Tamtéž.

²⁶ JACHNIN, *Filmová estetická výchova*, 1968, s. 45.

²⁷ ASFAV, *Manuál pro FAV*, © 2022.

V tomto čase sehrál důležitou roli Československý filmový ústav,²⁸ kde působila filmová historička, publicistka, která se věnovala popularizaci filmového umění, Boca Abrahámová.²⁹ Ta iniciovala první školení filmové výchovy na pedagogických fakultách.³⁰ Rovněž napsala knihu *Kopec plný kouzel*³¹ věnovanou velkým filmovým studiím, která byla určena primárně dětem, stává se tak jednou z prvních popularizačních knih pro děti v oblasti filmu. Institucionální ukotvení v českém prostředí v tomto období shrnuje přehledně ve své disertační práci Jiří Forejt: „*Ivan Klimeš ve své úvaze správně poukazuje na fakt, že vzednutí zájmu o obor Filmové/Audiovizuální výchovy lze v českém prostředí sledovat v několika vlnách. První z nich klade do 60. let do souvislosti s aktivitami Borise Jachnina, druhou identifikuje se snahou pracovnice Čs. filmového ústavu dr. Bocy Abrahámové na přelomu 80.–90. let o systematické vzdělávání pedagogů, třetí pak přiznává Jiřímu Králíkovi a Asociaci českých filmových klubů. Králíkova snaha o vytvoření tzv. Kánonu filmu se časově překrývá s procesem zavádění Filmové/ Audiovizuální výchovy do RVP.*“³²

V 90. letech procházela filmová výchova v ČR obdobím proměny od centrálně řízeného systému k otevřenějšímu přístupu, přičemž se zároveň potýkala s nedostatkem metodické podpory i finančních prostředků. Až koncem tohoto desetiletí začal postupný proces stabilizace a posun směrem k modernímu pojetí nejen filmové, ale také mediální výchovy na školách.

Z těchto důvodů se FAV příliš v školách nerozvíjela, zůstává na okraji výuky. Její rozvoj závisel hlavně na aktivitě jednotlivých učitelů a kulturních institucí, které se snažily podporovat audiovizuální gramotnost studentů prostřednictvím filmových klubů či návštěvou kin. Film tak stále sloužil hlavně jako doplňkový nástroj k výuce, to se má však brzy změnit.

1.1.5 Přelom tisíciletí – impulsy pro oborovou emancipaci

Zatímco v oblasti formálního vzdělávání byla situace dlouhodobě problematická, v rámci neformálního vzdělávání se filmové a audiovizuální výchově dařilo výrazně lépe, a to především v letech 2000 až 2015, kdy začaly vznikat první instituce/neziskové organizace či spolky s primárním cílem učit FAV (Aeroškola, Studio Scala, Ultrafun, Free Cinema Pofiv o.p.s., Studentská akademie, My street films). Všechny organizace jsou uvedené na oborovém portálu filmvychova.cz.³³

²⁸ Po rozdělení Československa (1993) se jeho nástupcem stal Národní filmový archiv (NFA) v Česku a Slovenský filmový ústav (SFÚ) na Slovensku.

²⁹ Aktuálně píše o Boce Abrahámové diplomovou práci studentka MUNI, Ústavu filmu a audiovizuální kultury, Bc. Nikola Micajová. V době sepisování tohoto textu (2025) se její výzkum nacházel ve fázi sběru dat.

³⁰ GOETHE INSTITUT, *FilmEd Fórum I.: Filmová výchova v České republice. Minulost, přítomnost, budoucnost* [2024].

³¹ ABRAHAMOVÁ, *Kopec plný kouzel*, 1986.

³² FOREJT, *Filmová výchova: Úvod do oborového hledání*, 2022, s. 28.

³³ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Kdo je kdo*, © [2017–2021].

Dále se film začíná objevovat v základním uměleckém vzdělávání (ZUŠ), kde se propisuje do animace a multimediální tvorby. To reflektuje bakalářská práce Matěje Forejta *Filmová výchova v základním uměleckém vzdělávání*,³⁴ která se zabývá rolí filmové a audiovizuální výchovy na základních uměleckých školách (ZUŠ) v ČR. Autor pomocí sociologického výzkumu (skrze dotazníky, a rozhovory s pedagogy) zkoumá motivace pedagogů pro zařazení filmu do výuky, vliv jejich osobních zkušeností na podobu výuky a definuje překážky rozvoje filmové výchovy v prostředí ZUŠ.

Nezanedbatelný přínos v rozvoji o zájem filmového vzdělávání mají v této době i filmové festivaly. Filmové festivaly dlouhodobě částečně pokrývají filmovou a audiovizuální výchovu v kontextu neformálního vzdělávání. Etablované festivaly jako např. Zlín film festival (Mezinárodní festivalu filmů pro děti a mládež), který letos slaví již 65. ročník a dlouhodobě vykrývá absenci filmové a audiovizuální výchovy na školách svým doprovodným programem pro školy. Také je řešitelem projektu Zlín fest screen,³⁵ který si klade za cíl nabídnout pedagogům didaktickou podporu ve formě audiovizuálních materiálů, které mohou integrovat do výuky. Filmotéka krátkých filmů slouží k usnadnění otevření diskusí o náročných či citlivých tématech. Každý snímek je doplněn metodickým listem pro vyučující a pracovním listem určeným studentům, které se věnují filmovému obsahu, ale i jeho výrazovým prostředkům.³⁶ Dalším příkladem může být Letní filmová škola (LFŠ) v Uherském Hradišti: ta je vnímána jako významná vzdělávací a kulturní instituce, která se zaměřuje na rozvoj filmové gramotnosti diváků. Především prostřednictvím filmových seminářů, workshopů a odborných přednášek LFŠ usiluje o vzdělávání diváků a podporu jejich schopnosti kriticky nahlížet na film. Cílem je také je popularizace filmové historie. Festival pravidelně přináší tematické retrospektivy, představuje tvorbu významných režisérů, národních kinematografií či žánrových cyklů, čímž posiluje historické a teoretické znalosti publika. Letní filmovou školu realizuje AČFK,³⁷ která je mj. také tuzemským koordinátorem pro mezinárodní projekt filmové výchovy CinEd.³⁸

Je tomu tak i u dalších festivalů: Juniorfest, celostátní přehlídky České vize, Dny evropského filmu či Jednoho světa na školách, festival Oty Hofmana. Všechny uvedené festivaly opatřují k projekcím lektorské úvody, doslovy, případné diskuse, programová diverzita se skládá rovněž z filmových workshopů, masterclasses či diskusí s tvůrci filmů, často jsou filmy opatřené metodickými materiály, a podněcují tak aktivity i po návštěvě kina přímo ve školách.

Přestože filmové festivaly sehrávají pozitivní a nezastupitelnou roli při podpoře filmové/audiovizuální výchovy, jejich dopad je stále pouze doplňkový a nemůže zcela

³⁴ FOREJT, *Filmová výchova v základním uměleckém vzdělávání*, 2016.

³⁵ ZLÍN FILM FESTIVAL, *Zlín Fest Screen*, © 2025.

³⁶ Tyto metodické materiály vytvářela Free Cinema Povif o.p.s., která stojí i za projektovou částí *Učme audiovizi* této DP.

³⁷ Asociace českých filmových klubů.

³⁸ Ten je podrobně představen v textu níže.

nahradit potřebu dlouhodobého začlenění filmové/audiovizuální výchovy do formálních vzdělávacích programů škol.

Za současným rozvojem oboru stojí především skutečnost, že se podařilo vytvořit příznivé a podpůrné prostředí pro rozvoj oborové komunity a stálou finanční podporu ze strany Ministerstva kultury, konkrétně v okruhu OMA.³⁹ Oborová komunita díky tomu získala možnost aktivně navrhopvat a realizovat projekty, které mají celonárodní význam, široký dopad a praktické uplatnění. Tyto projekty následně posilují celý obor a přispívají k jeho dalšímu růstu.

1.2 Současný stav FAV v ČR: nové iniciativy a klíčové milníky oboru

Ráda bych tuto část diplomové práce časově a kontextuálně vymezila. Má předchozí závěrečná bakalářská práce s názvem *Soudobé snahy o prosazení filmové/audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání*, obhájená v roce 2015, se zaměřovala na mapování vývoje filmové výchovy v českém prostředí, přičemž hlavní pozornost byla věnována období let 2002–2014. Toto období bylo charakteristické prvními významnějšími pozitivními změnami v oblasti filmové/audiovizuální výchovy, které jsou zde reflektovány a doloženy. Součástí práce byl rovněž ucelený přehled organizací, iniciativ a spolků, které se do té doby věnovaly této problematice.

Cílem této části je na uvedenou práci navázat a reflektovat klíčové události a proměny v oblasti filmové a audiovizuální výchovy za posledních deset let. Dosud nebyla zveřejněna ucelená reprezentativní práce, která by tuto tematiku systematicky zpracovávala.

Přední expertka na FAV v ČR Tereza Cz. Dvořáková v dotazníkovém šetření uvádí: „*Podařilo se aktivizovat komunitu lidí, který není jedno, že se děti v době, kdy audiovizuální obsah válkuje jejich každodennost, ve škole dozvídají jen velmi málo o filmu a audiovizi. Do ČR přišlo několik důležitých metodik práce s filmem ze zahraničí (CinEd, Cinemini aj.) a nové metodiky byly vyvinuty u nás. Klíčové je samozřejmě to, že se podařilo prosadit v rámci revizí RVP pro základní vzdělávání film jako povinnou součást výuky.*“⁴⁰

Součástí této kapitoly je rovněž rešerše výzkumných studií, které se zaměřují na implementaci filmové a audiovizuální výchovy do školního prostředí. Tyto výzkumy přinášejí významné informace o současném stavu filmu ve výuce, identifikují přetrvávající problémy a navrhuje strategie, které by mohly pomoci efektivnějšímu přenosu FAV do školních vzdělávacích programů.

Vzhledem k razantnímu vývoji v oblasti filmové a audiovizuální výchovy v posledních letech, a to na několika úrovních, je nutné se zaměřit na klíčové události, které měly formativní vliv na tento obor. Proto bylo osloveno hned 11 odborníků v oblasti filmové/audiovizuální výchovy, kteří odpovídali mj. na otázku: *Co důležitého/převratného*

³⁹ Obor médií a audiovize.

⁴⁰ PŘÍLOHA P II.

se podle vás v oboru FAV událo za posledních 10 let? (Výsledky dotazníku naleznete v příloze P II). Na základě výsledků tohoto dotazníkového šetření je následně sestavena klíčová část textu. Nejčastěji byla zmiňována institucionalizace filmové výchovy skrze založení první profesní asociace sdružující klíčové organizace a jednotlivé odborníky působící v této oblasti. Dále pak zvýšená tendence prosazování filmové výchovy v meziresortním sektoru, jako je Ministerstvo kultury či MŠMT.⁴¹

V neposlední řadě je nutné zdůraznit také roli odborných konferencí, které poskytují platformu pro setkávání odborníků pedagogů, tvůrců a dalších subjektů. Tyto konference představují nejen příležitost k výměně zkušeností a k diskusi o současných trendech, ale také prostor pro formulaci strategií a hledání možností dalšího rozvoje oboru FAV.

Zároveň však tato část přirozeně souvisí s ústředním projektem diplomové práce *Učme audiovizi*, který reaguje z pozice organizace, která se věnuje neformálnímu vzdělávání a v mnoha uvedených projektech přímo participuje.

1.2.1 ASFAV – Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu

Mezi nejvýznamnější počín v oblasti FAV rozhodně patří založení první oborové asociace. Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu (ASFAV) byla založena v roce 2017 jako pokračování „Neformální“ pracovní skupiny, která vznikla na popud NFA. Je to jediná organizace v ČR, která sdružuje odborníky v oblasti filmové/audiovizuální výchovy, filmové festivaly, pedagogy, lektory, galerie, školy i další kulturní vzdělávací instituce.⁴²

Mezi hlavní cíle ASFAV patří:

- zvyšování povědomí o filmové a audiovizuální výchově v ČR,
- zlepšování podmínek pro realizaci vzdělávacího oboru filmová a audiovizuální výchova na českých školách a aktivit filmové výchovy v neformálním a informálním vzdělávání,
- prohloubení meziresortního a mezioborového dialogu o filmové výchově,
- spolupráce na tvorbě konkrétních koncepčních dokumentů, které povedou k zintenzivnění a systematizaci podpory filmové a audiovizuální výchovy v ČR,
- zviditelnění významných osobností a počinů na poli filmové a audiovizuální výchovy udílením Ceny Borise Jachnina,
- publikační činnost na podporu oboru filmové a audiovizuální výchovy.⁴³

⁴¹ Tamtéž.

⁴² ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *O Asociaci pro filmovou a audiovizuální výchovu*, © [2017–2021].

⁴³ Tamtéž.

ASFAV v minulosti koordinovala několik klíčových projektů, které výrazně přispěly k rozvoji filmové/audiovizuální výchovy v České republice. Mezi nejvýznamnější patří mezinárodní projekt „*Posílení oboru Filmová/audiovizuální výchova v ČR*“, realizovaný s podporou fondů EHP/Norska v letech 2014–2021. Tento projekt měl za cíl posílit postavení filmové a audiovizuální výchovy ve vzdělávacím systému a podpořit její větší zapojení ve školní výuce.

Jedním z jeho klíčových výstupů byl rozsáhlý sociologický výzkum „*Zmapování podmínek výuky F/AV výchovy v ČR*“, který poskytl cenná data o aktuálním stavu filmové a audiovizuální výchovy na základních školách a gymnáziích. Výzkum odhalil nejen míru zastoupení tohoto oboru ve školním vzdělávání, ale také definoval hlavní překážky jeho rozvoje, včetně nedostatku odborných pedagogů a chybějících výukových materiálů.

Mezi nejvýznamnější kroky ASFAV však patří vydání Filmouky⁴⁴ – prvního průvodce světem filmu a audiovize, který byl vytvořen speciálně pro žáky druhého stupně základních škol. Tento průvodce představuje jedinečný vzdělávací materiál, který systematicky seznamuje mladé diváky se základy filmového jazyka, historií kinematografie, principy audiovizuální tvorby a možnostmi kritické analýzy filmových děl.

ASFAV tedy prostřednictvím svých projektů a oborového informačního portálu filmvychova.cz⁴⁵ nejen mapuje aktuální situaci v oboru filmové a audiovizuální výchovy, ale zároveň aktivně přispívá k jeho rozvoji a podpoře ve vzdělávacím systému.

Mapování vzdělávacího oboru filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích 2021/22

Výzkum „*Zmapování podmínek výuky F/AV výchovy v ČR*“, který zpracovali Mgr. et MgA. Tereza Czesany Dvořáková, Ph.D., PhDr. et Mgr. Petra Matúšová a Mgr. Jakub Šiler, se zaměřil na aktuální stav filmové/audiovizuální výchovy na základních školách a gymnáziích. Toto šetření tematicky i metodologicky navázalo na výzkum „*Mapování realizace filmové/audiovizuální výchovy na ZŠ a gymnáziích*“ (2016), který provedla Katedra filmových studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy pro Ministerstvo kultury ČR. Cílem bylo zjistit, jak často se tento obor vyučuje, jaké překážky brání jeho rozvoji a jaké podmínky by mohly podpořit jeho širší zavedení do výuky.

Níže jsou uvedeny stěžejní a hlavní body výzkumu:

Jak se učí obor filmová/audiovizuální výchova?

Filmová/audiovizuální výchova (FAV) se vyučuje pouze na 4 % základních škol a 18 % gymnázií. Nejčastěji je součástí jiného předmětu (např. výtvarné výchovy, literatury).

⁴⁴ ASFAV, *Filmouka – Průvodce filmem a audiovizí*, © 2025.

⁴⁵ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Film & výchova – Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR*, © [2017–2021].

Důvody, proč se neučí F/AV?

Na 97 % škol, kde se FAV nevyučuje, je to především proto, že nikdo o tento typ výuky neprojevil zájem, mezi hlavní překážky patří nedostatek pedagogů,⁴⁶ žádná výuková (metodická a didaktická) podpora a nízká hodinová dotace.

Kde čerpají pedagogové podporu?

Většina učitelů FAV (50 %) s výukou začala teprve po roce 2018. Pedagogové si často doplňují znalosti sami (81 % na gymnáziích, 73 % na základních školách).

Jaký přínos je podle pedagogů ve výuce FAV?

*Hlavní cílem výuky F/AV podle pedagogů je **rozvoj kritického myšlení o filmu** a schopnost rozpoznat kvalitní audiovizuální tvorbu.*

Jakým způsobem probíhají filmové projekce?

Na gymnáziích se častěji promítají celé filmy (57 % škol), zatímco na základních školách převládají ukázky (16 %). Většina učitelů si ukázky vybírá a připravuje sama.

Co by mohlo pomoci k rozvoji oboru FAV?

Pro zavedení výuky F/AV by pomohlo zlepšení dostupnosti metodických materiálů a vytvoření komunity pedagogů – většina učitelů F/AV totiž nezná žádného dalšího kolegu, který by tento obor učil.⁴⁷

Výsledky poskytly cenné informace o potřebách pedagogů, dostupnosti metodických materiálů a možnostech integrace audiovizuální gramotnosti do vzdělávacího systému.

Filmouka

Filmouka, jak již bylo zmíněno, je první dostupný průvodce světem filmu.⁴⁸ Je navržena jako pomůcka pro pedagogy při výuce filmové a audiovizuální výchovy na druhém stupni základních škol.

Hlavní editor Petr Pláteník v rozhovoru shrnuje publikaci takto: *„Filmouka je unikátním průvodcem pro žáky, rodiče i učitele, který vysvětluje vše podstatné, co je spojeno s filmem a audiovizuální kulturou. Jedná se o projekt, který si klade za cíl předložit široké veřejnosti nástroj pro seznamování s filmem a audiovizí jednoduchou a hravou formou. Primárně je určena dětem na druhém stupni základních škol. Je koncipována tak, aby mohla*

⁴⁶ Na tuto situaci konečně po několika desítkách let reaguje FAMU s programem DVPP – DPS.

⁴⁷ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Průzkum na českých školách*, © [2017–2021].

⁴⁸ PLÁTENÍK et al., *Filmouka: průvodce světem filmu a audiovize*, 2023.

*plnit funkci učebnice a pedagogové s ní mohli pracovat během výuky, ale taktéž si ji mohou děti číst samy nebo se svými rodiči. “*⁴⁹

Publikace je členěna do deseti kapitol:

- Co všechno je film?
- Díváme se na obraz
- Jak rozhybat obraz
- Malování světlem
- Když obraz promluví
- Vyprávění a stavba příběhu
- Jak vzniká film
- Z čeho se film skládá
- Úplně jiný žánr
- V kině, televizi, v telefonu⁵⁰

Nejedná se výhradně o tištěnou publikaci, součástí je také multimediální portál s metodickými materiály a pracovními listy. Součástí kapitol jsou také QR kódy, které čtenáře přesměrují na portál s filmovými ukázkami a krátkými filmy ilustrujícími dané téma. Publikace obsahuje také DIY návody, díky kterým si žáci mohou vyzkoušet různé praktické aktivity spojené s filmovou tvorbou. Text propojuje film s dalšími uměleckými předměty, a tím vlastně podporuje mezioborové vztahy. Na konci 2024 roku byla dokončena také metodická příručka, která poskytuje pedagogům podrobnější vhled do práce s Filmoukou. Obsahuje konkrétní návody, jak efektivně začlenit filmovou a audiovizuální výchovu do výuky, a nabízí praktické tipy, které učitelům usnadní práci s jednotlivými tématy. Díky této příručce mohou pedagogové lépe porozumět metodice práce s filmem.⁵¹

Z hlediska přínosu pro školní praxi je její největší výhodou právě avizovaný interaktivní charakter – spojení tištěné publikace s online materiály, pracovními listy a filmovými ukázkami. Tento komplexní přístup usnadňuje pedagogům výuku filmu a audiovize, aniž by vyžadoval hluboké teoretické zázemí či specializovanou průpravu v oblasti filmu. Přesto však v praxi stále existují překážky bránící její širší implementaci. Především jde o dobrovolný charakter využití tohoto materiálu pedagogy, není považována

⁴⁹ Učitel'ský měsíčník. 2024, roč. 4, č. 2.

⁵⁰ PLÁTENÍK et al., *Filmouka: průvodce světem filmu a audiovize*, 2023.

⁵¹ ASFAV, *Filmouka – Průvodce filmem a audiovizí*, © 2024.

za oficiální učebnici. Problém může nastat také v technické připravenosti škol na její plnohodnotné využití (internet, přístupy k technologiím, dostupnost projektorů či AV techniky). Zásadní otázkou tedy je, zda její praktický dopad není zatím omezen jen na aktivní a motivované pedagogy, zatímco většině škol a žáků zůstává nedostupná, rovněž kvůli finančním nákladům.

Kromě Filmouky v posledních letech vznikla série populárně-vzdělávacích publikací pro děti, vyjmenovány a obsahově shrnuty jsou v odborném textu *Jak se učí film v Evropě?*⁵²

OBOROVÁ MAPA FAV

Oborová mapa filmové a audiovizuální výchovy představuje jeden ze dvou hlavních výsledků tříletého výzkumného projektu NIPOS-ARTAMA „*Metodika a praxe audiovizuální výchovy pro učitele a lektory*“.⁵³ Oborovou mapu filmové a audiovizuální výchovy primárně vytvořil NIPOS-ARTAMA, přičemž dramaturgickou konzultaci a odborné konzultace poskytla organizace ASFAY. Cílem bylo vytvořit interaktivní online mapu, která zaznamená veškeré instituce působící v oboru filmové/audiovizuální výchovy nebo s ní úzce spojené. Do mapy jsou zahrnuty filmově-výchovné organizace, knihovny, galerie, muzea, filmové festivaly, přehlídky a semináře na národní, regionální i místní úrovni. Dále zahrnuje vysoké školy a univerzity zaměřené na film, pedagogiku a média, stejně jako střední školy, gymnázia, odborné školy a základní umělecké školy. Nechybí ani zájmové organizace, jako jsou Domy dětí a mládeže či ZUŠ, nezávislí experti a lektori, ale i kina a filmové kluby, které se věnují filmové a audiovizuální výchově. Skrze oborovou mapu FAV vzniká rovněž databáze, která o všech aktérech shromažďuje kompletní informace. Do mapy se může samostatně zapsat každá nová další organizace, která se tématu FAV věnuje, což zaručuje její nadčasovost.⁵⁴ Oborová mapa FAV v ČR má svou vlastní webovou stránku.⁵⁵

V poslední době také vyšla série odborné, naučné literatury a pedagogických příruček, která v oblasti filmové a audiovizuální výchovy dlouhodobě absentovala a jejíž nepřítomnost byla vnímána jako zásadní překážka v rozvoji oboru. V posledních letech však došlo k významnému posunu – vzniklo několik teoretických i metodických textů, které nejen přispívají k teoretickému ukotvení této disciplíny, ale zároveň poskytují konkrétní pedagogické nástroje a postupy, které lze snadno převést do praxe. Vše je komplexně shrnuto právě na oborovém portálu filmvychova.cz v sekci metodika,⁵⁶ která je rovněž zmapovaná také v disertační práci Jiřího Forejta *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*.⁵⁷

⁵² ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Jak se učí film v Evropě?* s. 67, © 2023.

⁵³ NIPOS, *Oborová mapa F/AV*, © 2025.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Metodika*, © [2017–2021].

⁵⁷ FOREJT, *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*, 2022.

1.2.2 Filmová a audiovizuální výchova na FAMU – DPS a DVPP

Jak již bylo uvedeno, FAV byla oficiálně schválena jako doplňkový obor dne 20. srpna 2010 na základě opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy Josefa Dobeše (č. j. 20772/2010-2). Toto opatření vedlo ke změnám v rámcových vzdělávacích programech pro základní a gymnaziální vzdělávání a vstoupilo v platnost 1. září 2010.⁵⁸ Už tehdy se však objevovaly kritické hlasy upozorňující na několik zásadních problémů. Především zazníval názor, že chybí kvalifikovaní pedagogové schopní kvalitně tento předmět vyučovat. Upozorňovalo se také na skutečnost, že dosud chybí vysokoškolský studijní obor zaměřený přímo na filmovou a audiovizuální výchovu. Problém byl nejen nedostatek vyučujících, ale také absence vysokoškolských programů či institucí, které by poskytovaly potřebné metodicko-didaktické základy.

Za zmínku v této souvislosti rozhodně stojí i činnost organizace Free Cinema, která výrazně podporuje jednu z ústředních tezí této diplomové práce – a sice, že iniciativy vznikající zdola se aktivně podílejí na formování oboru filmové a audiovizuální výchovy. Právě z jejího podnětu vzniklo Kolokvium Filmař–Pedagog na AMU⁵⁹ (a později také odborná konference na festivalu Animácie zaměřená na vztah filmové a dramatické výchovy). Tyto konference generovaly nové impulsy, které vyústily právě v pedagogické minimum.

Kolokvium Filmař–Pedagog se stalo platformou pro mezioborové setkání zástupců různých uměleckých fakult, kteří se věnovali otázkám systematické pedagogické přípravy studentů uměleckých oborů a diskutovali o možnostech zavedení pedagogického minima. Na konferenci mimo jiné zaznělo varování od přední pedagogické osobnosti Martina Čiháka, že cílem výuky o filmu by nemělo být pedagogické minimum, ale naopak pedagogické maximum.⁶⁰ Tento termín můžeme chápat jako výzvu k hlubokému a kvalitnímu pedagogickému ukotvení filmové a audiovizuální výchovy, které by nemělo spočívat pouze v základní orientaci budoucích pedagogů ve výukových metodách, ale v komplexním porozumění filmovému jazyku, tvůrčím procesům i výchovnému a společenskému potenciálu filmu. Pedagogické maximum by tak mělo zahrnovat nejen didaktické kompetence, ale i schopnost vést studenty k hlubší interpretaci, reflexi, kritickému myšlení a vlastní tvorbě v oblasti audiovize. Další klíčovou osobností tohoto procesu se stala Alice Růžičková, vedoucí katedry dokumentární tvorby na FAMU, která od této chvíle systematicky stojí na straně FAV v rámci FAMU, a Jiří Forejt, který se později stává hlavním koordinátorem vzdělávacích programů na FAMU.⁶¹

Dílčím vyvrcholením této série setkání bylo schválení věcného záměru programu Kolegiem děkanky FAMU v květnu 2021. Záměr vychází ze zkušeností DAMU, kde vznik

⁵⁸ FOREJTOVÁ LIPOVSKÁ, *Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání*, 2015, s. 49.

⁵⁹ KONFERENCE, „FILMAŘ – PEDAGOG“, AMU, 2017.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ FOREJT, *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*, 2022.

pedagogického oboru dramatické výchovy prokazatelně podpořil rozvoj celého odvětví a zlepšil jeho vnímání nejen odborné veřejnosti. Zřízením specializovaného pedagogického programu chce FAMU řešit nedostatek kvalifikovaných pedagogů a absenci systematické didaktiky filmové výchovy na českých školách.

Nicméně až v roce 2023 se poprvé otevřel dvouletý program s názvem *Filmová a audiovizuální výchova* jako doplňující pedagogické studium (DPS), primárně určený absolventům filmových praktických škol. Cílem studia je především získat pedagogickou kvalifikaci (DPS) pro výuku na 2. stupni ZŠ a SŠ a zároveň si osvojit metodické a didaktické mechanismy filmové a audiovizuální výchovy. Studium je zakončeno certifikátem, který pedagogům dává mandát vyučovat obor FAV.⁶²

V roce 2024 byl otevřen nový program, tentokrát zaměřený na pedagogy z praxe. Program *Filmová a audiovizuální výchova* je nabízen v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a pracovníků (DVPP). Jiří Forejt (osobní rozhovor, dne 2. 4. 2025) sdělil, že aktuálně probíhají jednání o možnosti vydávat absolventům a absolventkám společně s osvědčením také tzv. micro certifikáty vázané na Evropský kvalifikační rámec, bohužel se tyto programy ze strany MŠMT již neakreditují. V rámci programu si účastníci osvojí základní postupy při tvorbě školního filmu – od námětu, scénáře a natáčení až po střih. Seznámí se také se základními principy střihové skladby, filmovými profesemi (kamera, zvuk, střih) a jejich využitím ve výuce. Osvojí si, jak efektivně řídit praktickou filmovou tvorbu ve třídě, včetně výběru technického vybavení či vhodných postprodukčních programů.⁶³

Celý proces a geneze programu jsou velmi podrobně zmapované v disertační práci Jiřího Forejta s názvem *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*, která je zároveň stěžejní prací pro obor FAV. Práce se zabývá didaktikou filmové a audiovizuální výchovy, shrnuje její teoretické základy, praktické metody a srovnává ji s příbuznými obory, zejména však dramatickou výchovou. Podrobně mapuje teoretická východiska oboru, zabývá se konkrétními metodami využívanými při výuce, například filmovým rozbořem či prací s mezinárodní metodikou CinEd. Zdůrazňuje význam práce s filmovými projekcemi, což dokládá na příkladech krátkých filmů a ukázkách z raného období kinematografie.⁶⁴ Vše je pak znatelně propsané do samotné struktury studia.

1.2.3 Nově vzniklé subjekty na poli filmové a audiovizuální výchovy v ČR

Je velmi pozitivní je fakt, že vedle etablovaných organizací dlouhodobě působících v oblasti filmové a audiovizuální výchovy, které jsou systematicky zmapovány na oborovém portálu filmvychova.cz,⁶⁵ vznikly v posledních deseti letech nové organizace, projekty a programy,

⁶² FAMU, *Filmová a audiovizuální výchova*, © 2025.

⁶³ FAMU, *Filmová a audiovizuální výchova – Další vzdělávání pedagogických pracovníků/pracovníků (DVPP)*, © 2025.

⁶⁴ FOREJT, *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*, 2022, s. 244.

⁶⁵ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Kdo je kdo*, © [2017–2021].

čímž dochází k rozšíření a diverzifikaci tohoto relativně mladého vzdělávací oboru a založení určité konkurenceschopnosti. Níže jsou uvedené organizace, které vznikly po roce 2015, a navazují tak na mou předchozí vědeckou práci. Zároveň však přímo vycházím z odpovědí respondentů svého dotazníkového šetření, které níže uvedené subjekty reflektovaly.

Mezinárodní program filmové výchovy CinEd

V září roku 2025 to bude deset let, co v České republice zahájil svou činnost první mezinárodní projekt v oblasti FAV, sdělila Eva Spilková (osobní rozhovor, 10. 3. 2025). CinEd zpřístupňuje evropské umělecké filmy dětem a mladým divákům (6–19 let) zdarma a podporuje začlenění filmové výchovy do školních kurikul. Program poskytuje nejen filmy, ale i zpracované metodické materiály, pedagogické bonusy a interaktivní online nástroje pro studenty. Projekt využívá mezinárodně uznávanou metodiku Cinemathèque française a propojuje film s běžnými školními předměty. Nabízí školení pro pedagogy (dříve akreditované MŠMT) i mentoring/tutoring zkušenými odborníky. CinEd působí ve 12 evropských zemích.⁶⁶ Každá členská země nominuje svůj film, který je pak k dispozici na portálu cined.eu a postupně jsou překládány metodické materiály do toho daného jazyka. V České republice je realizován Asociací českých filmových klubů a významnou finanční podporu má od Kreativní Evropy a Ministerstva kultury. Veškeré materiály a filmy jsou registrovaným školám a institucím k dispozici zdarma. Stinnou stránkou projektu je nutnost stažení speciálního přehrávače, který je sice zdarma, ale závislý na internetovém připojení, což může omezovat jeho spolehlivost. Další výzvou je metodika vyvinutá ve Francii, kde má filmová a audiovizuální výchova dlouhou tradici a odlišné postavení ve vzdělávání. Dlouhé a obsahově rozsáhlé metodické listy vyžadují nejen časově náročnou přípravu pedagogů, ale také jejich dostatečnou orientaci ve filmové teorii. To může paradoxně snižovat motivaci učitelů, pro něž je filmová výchova novým nebo vedlejším předmětem. Proto i přes svůj potenciál zůstává projekt zatím spíše doplňkovým nástrojem využívaným především motivovanými pedagogy či v rámci filmových klubů a festivalů, než aby se stal systémovou součástí výuky.

NaFiLM: Národní filmové muzeum

Národní filmové muzeum NaFiLM je první filmové muzeum v Praze, které přibližuje návštěvníkům svět filmu a jeho historii originální a poutavou formou. Návštěvníci mohou objevit principy filmové tvorby, vyzkoušet si promítání filmů pomocí kliky z filmového pásu, ozvučit film v nahrávacím studiu či zažít projekci ve virtuální realitě, která simuluje, jak se na filmy dívalo před více než 100 lety.⁶⁷

Muzeum vzniklo z iniciativy tří studentů Katedry filmových studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy – Adély Mrázové, Terezie Křížkovské a Jakuba Jiříště. Předtím,

⁶⁶ Dále Bulharsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Německo, Portugalsko, Rumunsko, Španělsko a Litva, Řecko a Turecko.

⁶⁷ NAFILM, *Národní filmové muzeum*, © 2025.

než muzeum NaFilm získalo své stálé prostory, pořádalo po Praze několik putovních výstav – konkrétně výstavy *Na film!* (Museum Montanelli, 2015), *Na film!: V pohybu* (Palác Chicago, 2016/18), *Na film!: Město, film a moderní éra* (Kampus Hybernská, 2017).⁶⁸ Ze setkání se zakladatelkou muzea Adélou Mrázovou (osobní rozhovor, 14. 3. 2025) vyplývá, že stálé prostory muzeum oficiálně otevřelo začátkem roku 2019: „*Mozarteum jsme otevřeli zkušebně na konci roku 2018 jen na pár týdnů a ve velkém pak v roce 2019.*“

Z pohledu filmové/audiovizuální výchovy je Národní filmové muzeum NaFilm stěžejní v tom, že pořádá vzdělávací programy určené školním skupinám různých věkových kategorií. Tyto programy kombinují interaktivní prohlídky výstav s praktickými kreativními dílnami, jejichž cílem je rozvíjet tvořivost, filmovou gramotnost a kritické myšlení účastníků skrze aktivní poznávání historie a základních principů filmu. Programy zahrnují například tvorbu animovaných filmů, ozvučení filmových scén (tzv. live dabling) či experimenty s virtuální realitou.⁶⁹ Kromě toho aktuálně NaFilm finalizuje edukativní hru, a reaguje tak na nejnovější téma, a sice gamingu ve vzdělávání: „*NaFilm vyvíjí ve spolupráci s Charles Games vzdělávací počítačovou hru, která přiblíží zkušenost filmových tvůrců v komplikovaném období české kinematografie po srpnu 1968 a jako nový formát pro audiovizuální výchovu propojí dobové tvůrčí impulsy se zážitkovým poznáváním moderních dějin.*“⁷⁰

Pražský filmový kufr

Pražský filmový kufr, který vznikl v roce 2016, je pořádán DDM Praha 6 a zaměřuje na prezentaci tvorby dětí a mladých autorů do 20 let. Festival vznikl jako reakce na absenci prostoru, kde by mladí tvůrci mohli veřejně prezentovat své audiovizuální práce. Koordinátorka Markéta Vondrášková (osobní rozhovor, 21. 3. 2025) sdělila, že od prvního ročníku se počet přihlášených filmů pohyboval mezi 150 a 200 snímky. Minulý rok se mohly hlásit také zahraniční filmy, což vedlo ke zvýšení celkového počtu na 300.

Kromě samotné filmové tvorby byla soutěž rozšířena také o kategorie Nerealizovaný scénář a Filmový plakát. Festival pravidelně doprovází workshopy, konzultace s odborníky a diskusní setkání zaměřená na filmové řemeslo.

Zároveň však festival rozšířil nabídku pro vyučující, a sice seminářem s názvem Filmový kufr pro pedagogy, pilotní ročník proběhl v roce 2023 s participací již uvedené ASFAV a projektu CinEd, navštívilo jej na 70 pedagogů a součástí byl nejen úvod do problematiky FAV, ale také série praktických workshopů (animační a dokumentární) s cílem ukázat, jak lze tyto formáty implementovat do školní výuky. Opět je to příklad

⁶⁸ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *NaFilm: Národní filmové muzeum*, © [2017–2021].

⁶⁹ NAFILM, *Pro školy*, © 2024.

⁷⁰ Tamtéž.

aktivity, která reaguje na nedostatek personálního zajištění filmové/audiovizuální výchovy na školách.

Umělecká ředitelka festivalu Markéta Vondrášková k důvodům, které vedly ke vzniku semináře pro pedagogy, uvádí: „*Prvním krokem bylo vědomí, jak silné médium je film v procesu vzdělávání. Došlo nám, že pokud učitelé začnou dětem s důvěrou nabízet možnost věnovat se projektům a tématům prostřednictvím filmu, tak to bude obohacení jak pro děti, tak pro učitele. Druhým krokem bylo zjištění, jak významnou výpovědí film může být, a že pokud dáme my dospělí dětem a jejich tvorbě větší pozornost, můžeme stavět mosty k vzájemnému porozumění a využívat je jako nástroj prevence. Dalším krokem byl fakt, že se o filmové a audiovizuální výchově začalo mluvit v souvislosti se změnami RVP. Zkrátka nám došlo, jak moc je důležité nejen dát pozornost a zpětnou vazbu dětem, které tvoří, ale jak moc je důležité věnovat péči učitelům, kteří s nimi přicházejí do dennodenního kontaktu.*“⁷¹

Z uvedeného tvrzení vyplývá, že seminář pro pedagogy vznikl jako reakce na rostoucí potřebu filmové a audiovizuální výchovy ve školách a na nedostatečné personální zajištění tohoto oboru. Hlavní motivací byla snaha posílit kompetence pedagogů, upozornit na vzdělávací potenciál filmu.

FilmED

FilmED je mezinárodní projekt podporovaný Evropskou unií, který se zaměřuje na systematické posílení filmové a audiovizuální výchovy v zemích střední a východní Evropy.⁷² Projekt reaguje na rostoucí význam audiovizuální gramotnosti a potřebu efektivnějšího začlenění filmové/audiovizuální výchovy do vzdělávacího systému. Jeho hlavním cílem je umožnit mladým lidem hlubší a kritičtější pochopení filmu jako kulturního a vzdělávacího média.⁷³

K tomu slouží vytvoření metodických materiálů a interaktivní platformy, která poskytuje pedagogům a kulturním institucím praktické nástroje pro výuku filmově-výchovné problematiky. Z e-mailové komunikace s koordinátorkou projektu Terezou Šťastnou vyplývá, že iniciátorkou projektu byla Klára Arpa z Goethe institutu v Praze ve spolupráci s Jakobem Marcksem. Do přípravy žádosti se následně zapojil spolek Krutón a další partneři projektu.

Projekt je zaměřen na tvorbu a realizaci filmově-vzdělávacích aktivit pro různé cílové skupiny (kina, festivaly, filmové instituty, volnočasová centra, učitele apod.). Cílem je získané zkušenosti převést do metodik publikovaných na speciálně vytvořeném webu („*FilmED virtual companion*“). Web je primárně určen kulturním a vzdělávacím institucím,

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Do projektu jsou zapojeny instituce z Polska, České republiky, Slovenska, Maďarska a Severní Makedonie, jejichž spolupráce umožní testovat a následně sdílet osvědčené vzdělávací postupy a tím přispět k širšímu zavedení filmové výchovy do vzdělávacího systému.

⁷³ GOETHE-INSTITUT, *FilmEd*, © 2025.

které mohou uvedené metodiky využívat ve svých aktivitách, zároveň je však dostupný také pedagogům pro přímé využití ve výuce.

Za přínosné a inovativní považují zejména jejich zahraniční převzetí projektu Cinemini, který se zaměřuje na filmovou výchovu nejmenších dětí ve věku 3–6 let, které jsou již od raného věku vystaveny filmům a audiovizuálnímu sdělení. Jeho cílem není primárně naučit děti filmu porozumět teoreticky, ale umožnit jim jej prožít a objevit hravou formou. Skrze sledování filmů, hraní a povídání o nich projekt podporuje u dětí tvořivost, kritické myšlení a buduje pozitivní vztah k filmu.⁷⁴ Žádný z výše uvedených projektů se této cílové skupině nevěnuje takto koncepčně a s mezinárodní participací.

Nicméně pro skutečně efektivní rozvoj filmové výchovy je nutné systematické řešení – především začlenění oboru do formálních vzdělávacích programů s adekvátní finanční a metodickou podporou. Dosavadní projekty sice vykazují pozitivní výsledky, ale jejich izolovaný charakter nemůže dlouhodobě vyřešit strukturální problémy filmové a audiovizuální výchovy v českých školách. Dalším problémem zůstává koncentrace většiny nových i stávajících organizací primárně v Praze a Brně, což omezuje jejich dostupnost v dalších regionech.

1.2.4 Filmová výchova konečně jako součást RVP

Za jeden z klíčových milníků v oblasti filmové a audiovizuální výchovy respondenti mého šetření opakovaně označovali začlenění filmové výchovy do rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Tento krok byl vnímán jako zásadní z hlediska institucionálního ukotvení oboru. Zatímco původně byla filmová výchova zařazena pouze v rámci doplňující vzdělávací oblasti, v současné podobě RVP ZV již figuruje jako nedílná součást povinného základu kurikula, konkrétně v oblasti Umění a kultura.

„Začlenění filmové výchovy do RVP ZV – nejprve jako součást doplňující oblasti, v současné podobě RVP ZV jako nedílná součásti povinného základu kurikula v oblasti Umění a kultura.“⁷⁵

Tato změna představuje důležitý posun nejen v oblasti základního vzdělávání, ale i v celkovém vnímání filmu jako významného kulturního a pedagogického nástroje. Navzdory jejímu významu však tento krok dosud nebyl systematicky zmapován ani koncepčně popsán v odborné literatuře, což je dáno tím, že se tento akt udál relativně nedávno.

Dostupné informace o tomto vývoji vycházejí převážně z přímých rozhovorů s aktéry tohoto procesu, zejména z řad pedagogů, odborníků na kurikulární reformu a zástupců organizací věnujících se FAV, především z ASFAV. Cenným zdrojem byl také výstup

⁷⁴ CINEMINI EUROPE, *Cinemini Europe*, © 2025.

⁷⁵ PŘÍLOHA P I.

z odborné konference, která se tomuto tématu věnovala a která nabídla prostor pro sdílení zkušeností i formulování výzev spojených s praktickou implementací těchto změn do školní praxe.

Z odborné konference konané dne 25. 2. s názvem *Filmová výchova v České republice: Film konečně pevnou součástí výuky ZŠ!* v Goethe institutu vyplývá tato časová osa:

Obrázek 3: Časová osa⁷⁶

Od jara roku 2022 vznikaly oborové pracovní skupiny, které se od září téhož roku zapojily do tvorby revidovaného Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Tomuto procesu předcházely roky příprav, během nichž vznikly podkladové studie, koncepční dokument *Hlavní směry RVP ZV* a také vládní strategie *Strategie 2030+*.⁷⁷

Pedagožka Zuzana Havelková (osobní rozhovor, 21. 3. 2025) sdělila, že cílem pracovních skupin bylo vytvořit základní koncepci jednotlivých vzdělávacích oblastí. V oblasti *Umění a kultura* (UaK) byl vytvořen návrh celkového pojetí, nicméně došlo k neshodě ohledně vnitřní struktury této oblasti. Proto byly v březnu 2023 k veřejnému připomínkování předloženy dvě varianty:

1. **Zachování výtvarné a hudební výchovy** jako základních oborů, přičemž další obory (dramatická výchova, taneční a pohybová výchova, filmová a audiovizuální výchova) měly být volitelně začleněny podle disponibilních hodin.
2. **Rovnoprávné postavení všech pěti oborů** v rámci oblasti.

⁷⁶ Vlastní pořízená fotografie.

⁷⁷ GOETHE INSTITUT, *FilmEd Fórum I.: Filmová výchova v České republice. Minulost, přítomnost, budoucnost* [2025].

V dalších fázích se pracovní skupina přiklonila ke koncepci, kde oblast tvoří pět rovnocenných oborů, každý s vlastními očekávanými výstupy učení. Tato varianta byla opět představena veřejnosti na jaře 2024.

Následovala jednání mezi NPI a MŠMT, která vedla k dalším úpravám. Výsledkem je finální podoba oblasti *Umění a kultura*, která nyní zahrnuje **dva obory**:

- **Výtvarná a filmová výchova**
- **Hudební, taneční a dramatická výchova**

Každý obor je strukturován do tří vzájemně propojených okruhů:

- **Vlastní tvorba a její sdílení**
- **Recepce a reflexe uměleckého díla**
- **Kulturní povědomí a jednání⁷⁸**

I když byla filmová/audiovizuální výchova v rámcových vzdělávacích programech (RVP) formálně ukotvena již od roku 2010 jako doplňující vzdělávací obor, dlouhodobě čelila zásadním překážkám v její reálné implementaci. Až v posledních letech došlo k výraznějším posunům směrem k její systematizaci, které vyústily ve skutečné ukotvení filmové/audiovizuální výchovy v RVP. Tento krok je výsledkem dlouhodobého úsilí pedagogů, odborníků a institucí, kteří zdůrazňovali, že filmová výchova by měla být plnohodnotnou součástí vzdělávání, a ne pouze příležitostným doplňkem. Přijetí FAV do předmětu výtvarná-filmová výchova do RVP tak představuje důležitý mezník a zároveň otevírá nové možnosti pro budoucí rozvoj oboru na školách.

1.2.5 Závěrečné shrnutí aktuálního stavu FAV v ČR

Přestože se filmová a audiovizuální výchova (FAV) v posledních letech v České republice výrazně rozvíjí, stále existují klíčové překážky, které brání jejímu plnohodnotnému začlenění do vzdělávacího systému. Jedním z nejzávažnějších problémů zůstává nedostatečná dostupnost metodických a didaktických materiálů, což komplikuje práci pedagogů, jinými slovy nemají centralizovaně podle čeho učit. Ačkoliv iniciativy jako Filmouka či CinEd (a další) tento problém částečně zmírňují, absence jednotného metodického rámce a nedostatečná informovanost o již vzniklých metodikách je jednoznačně na škodu.

Dalším výrazným limitem je dlouhodobý nedostatek kvalifikovaných pedagogů, kteří by disponovali jak odbornou znalostí filmové/audiovizuální výchovy, tak i odpovídající pedagogickou kvalifikací. Zavedení doplňujícího pedagogického studia (DPS) na FAMU sice tento problém částečně řeší, ale je třeba ještě intenzivnější podpory a systematického

⁷⁸ NPI, *Umění a kultura*, © 2025.

zapojení pedagogických fakult, aby došlo k výraznějšímu rozšíření kvalifikované pedagogické základny.

Závažnou bariérou je rovněž finanční náročnost filmové/audiovizuální výchovy. Nedostatek prostředků na vybavení škol potřebnou technikou, která je pro plnohodnotnou realizaci tohoto oboru nezbytná, limituje jeho rozvoj a je dostupná omezenému množství škol, které jsou schopny takové investice pokrýt.

Jedním z dlouhodobě diskutovaných problémů bylo postavení filmové a audiovizuální výchovy (FAV) v rámci rámcových vzdělávacích programů (RVP). Skutečnost, že FAV byla koncipována pouze jako doplňující vzdělávací obor bez závazné hodinové dotace, vedla k nízké motivaci škol k jejímu systematickému zařazení do školních vzdělávacích programů (ŠVP). Absence institucionální opory a závazného ukotvení v RVP tak významně limitovala rozvoj FAV v oblasti formálního vzdělávání.

Zařazení FAV do povinného kurikula tak představuje nejen historický okamžik, ale především výzvu do budoucna – vyžaduje vytvoření odpovídajících metodických materiálů a dlouhodobou podporu ze strany vzdělávacích institucí a státních orgánů.

K výraznému posunu došlo až ke dni 30. prosince 2024, kdy byla filmová a audiovizuální výchova oficiálně začleněna do závazné části RVP ZV jako předmět výtvarná a filmová výchova.⁷⁹ Je však zatím příliš brzy na hodnocení konkrétních dopadů tohoto kroku, protože povinné zařazení filmové výchovy do školních vzdělávacích programů začne platit až od školního roku 2026/2027, a to zatím pouze na základních školách.

1.3 Metodika – cíl práce, výzkumné otázky, metody

Tato část se zaměřuje na hlavní projekt diplomové práce *Učme audiovizi* a jeho výzkumnou část, která byla realizována metodou fokusní skupiny (focus group). Text popisuje nejen samotné provedení fokusních skupin, ale také metodologii výzkumu, výzkumné otázky, cíle práce a představení zapojených účastníků.

Metodologický rámec

Výzkumná metoda

Pro realizaci výzkumu byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, konkrétně technika fokusní skupiny (focus group). Tento přístup umožňuje získat hloubkové, detailní a různorodé pohledy odborníků a v našem případě pedagogů na zkoumanou problematiku. Mezi hlavní výhody fokusních skupin patří především možnost zachytit individuální názory, ale také může odhalit nové souvislosti, nápady a myšlenky, jež by v individuálním rozhovoru nemusely zaznít.

⁷⁹ HAVELKOVÁ (2025). Osobní rozhovor, 21. 3. 2025.

Fokusní skupiny totiž rovněž podporují interakci mezi účastníky, což napomáhá hlubšímu porozumění danému problému. Vzájemné reakce a doplňování názorů účastníků mohou vést k obohacení diskuse a ke vzniku nových témat, které zkoumaný projekt mohou posunout o kousek dál. Tento typ výzkumu je také vhodný pro explorativní fázi výzkumu, kdy je cílem zmapovat různé perspektivy a získat komplexní pohled na zkoumaný problém.⁸⁰

Realizace výzkumu

Focus group se uskutečnila v březnu 2025 a konala se v Praze v Dubči. Diskuse trvala přibližně 2 hodiny a byla moderována autorkou diplomové práce. Rozhovor byl nahráván na základě informovaného souhlasu účastníků. Přepis nahrávky slouží jako hlavní materiál pro analýzu. Účastníci byli informováni o tom, že výstupy budou použity výhradně pro účely diplomové práce. Celá nahrávka je k dispozici na úložišti Google Drive.⁸¹

Výzkum byl veden následujícími klíčovými otázkami:

1. Můžete se krátce představit a popsat svou roli v projektu?
2. Ráda bych hlouběji probrala strukturu projektové výuky, dává vám následující struktura smysl v kontextu základního a středního/gymnaziálního vzdělávání jako celek?

Filmová laboratoř: studenti budou seznámeni s metodou experimentální tvorby, tzv. rukodělným filmem, budou moci natáčet na 8mm kameru, následně film vyvolávat, stříhat a promítat na filmovém projektoru. Projektový okruh bude soustředěn na kreativní práci s analogovým filmem a jeho prostřednictvím na vyvolání zájmu o autorské filmové výpovědi a estetické kvality filmového obrazu. Studenti budou vedeni k tomu, že digitální média mohou využívat obdobným kreativním způsobem pro vlastní sebevyjádření či reflexi světa, který je obklopuje.

Filmová projekce jako strukturovaný pedagogický proces: studenti budou seznámeni s výrazným filmovým dílem prostřednictvím čtyřstupňové pedagogické přípravy (přípravná lekce, lektorský úvod, lektorský doslov, analytická lekce). Pedagogové budou využívat filmového rozboru jako výrazné metody filmové a audiovizuální výchovy. Pedagogický cíl tohoto okruhu počítá s vytvořením iniciačního filmového zážitku, který může studenty přivést ke zjištění, že kinematografii je skutečně možné vnímat jinak.

Fotografická laboratoř: v tomto okruhu čerpáme zkušenosti z mnoha let realizace dílen analogové fotografie a publikování knihy *Malí fotografové*, jejímiž autory jsou právě lektoři Free Cinema. Fotografii vnímáme jako součást filmové a audiovizuální výchovy. Okruh se bude soustředit na využití mobilního telefonu jako kreativní pomůcky, jejímž

⁸⁰ MEDIUM, *Focus group — pro a proti*, © 2020.

⁸¹ Celkový záznam naleznete zde: [Záznamy](https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1jrbNzAERLnCdxWeDWRHdQdPY6eMbR5dM):

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1jrbNzAERLnCdxWeDWRHdQdPY6eMbR5dM>.

prostřednictvím mohou studenti naplňovat výukové cíle. Součástí celku budou tvůrčí aktivity zaměřené na různé aspekty fotografování s využitím mobilních telefonů i analogových fotoaparátů. Samotné focení však bude zapracováno do tematického zadání, které budou studenti prostřednictvím fotografie plnit.

3. Jak hodnotíte strukturu projektové výuky?
 - Dávaly vám jednotlivé okruhy smysl? Byly srozumitelné a přínosné pro výuku?
 - Byla metoda výuky pro vás (nebo vaše studenty) srozumitelná a inspirující?
 - Myslíte si, že by bylo užitečné některé části doplnit, upravit či jinak strukturovat?
4. Co vám v nabídce projektu chybělo? Jaké jsou jeho nedostatky?
5. Co na projektu oceňujete? V čem vidíte jeho hlavní přínos?
6. Jak jste vnímali komunikaci v rámci projektu? Byla jasná, efektivní a dostatečná? Napadají vás případně další možnosti komunikace projektu na cílovou skupinu?
7. Jak projekt odpovídá na změny v RVP? Myslíte si, že pokrývá potřeby současného vzdělávání?
8. Pokud byste měli navrhnout jednu klíčovou změnu, která by projekt zlepšila, jaká by to byla?

Složení a průběh fokusní skupiny

Při výběru účastníků fokusní skupiny byla zohledněna reprezentativnost vzhledem k cílové skupině projektu a zároveň snaha o diverzitu. Byli zvoleni respondenti, kteří se aktivně podíleli na tvorbě a realizaci programu *Učme audiovizi*, případně jej pilotovali ve výuce. Byla zohledněna i různorodost pozic (pedagog/pedagožka, lektor/lektorka, PR, dramaturg/dramaturgyně) a zkušeností s různými formami výuky (1. i 2. stupeň, gymnázia, mimoškolní vzdělávání). Diskuse probíhala formou strukturovaného rozhovoru.

Ivana Lipovská

Pedagožka na víceletém gymnáziu v Praze, metodička ze společnosti Free Cinema a tutorka v rámci projektu CinEd. Do projektu byla zapojena skrze projektovou výuku a detailní tutoring. Pravidelně realizuje filmové projekty i projektové dny na své škole. Filmové a audiovizuální výchově se věnuje dlouhodobě a na různých úrovních – jak v rámci výuky dějepisu, tak i občanské výchovy.

Ester Kasalová

Studentka magisterského studia na Katedře animované tvorby FAMU. Mnoho let působí jako lektorka animace a autorka příležitostných metodických materiálů pro filmovou

výchovu. V rámci projektu *Učme audiovizi* se účastnila jak vzdělávacích kurzů, tak i praktických projektových dnů – tedy byla v roli edukující i edukované.

Barbora Laštovka-Doleželová

Fotografka, lektorka fotografických workshopů Free Cinema (např. dílny s kamerou obskurou), dříve PR specialistka této organizace, nyní spravuje web Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. V projektu vedla fotografické laboratoře a fotografovala vzdělávací semináře.

Zuzana Havelková

Učitelka na 1. i 2. stupni základní školy, filmovou a audiovizuální výchovu učí jako samostatný předmět (vlastní úpravou školního vzdělávacího programu). Podílela se na revizi rámcových vzdělávacích programů v oblasti *Umění a kultura* – konkrétně oblasti filmové a audiovizuální výchovy. Je autorkou několika metodických materiálů a účastnicí kurzů Free Cinema. Do projektu byla zapojena skrze projektovou výuku i vzdělávací semináře.

Jiří Forejt

Dramaturg Free Cinema, člen výboru Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu a pracovník Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS), kde má filmová výchova své samostatné zastoupení. Dramaturgicky a metodicky vedl projekt *Učme audiovizi*, lektoroval filmovou laboratoř a podílel se na zaškolování studentů FAMU, JAMU a UTB.

Alexandra Forejtová Lipovská

Ředitelka Free Cinema, v projektu zastávala roli hlavní koordinátorky a produkční projektu, participovala se i na řadě projektových dnů a zaškolovala rovněž studenty FAMU, JAMU, UTB. V rámci výzkumu se ujala role moderátorky.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je podrobně analyzovat projekt *Učme audiovizi* a vyhodnotit jeho efektivitu a přínos v kontextu výuky filmové a audiovizuální výchovy na základních a středních školách. Cílem setkání je zkoumat (prostřednictvím kvalitativního výzkumu), jaký měl projekt na účastníky dopad – jak pozitivní, tak negativní. Budeme se také zabývat otázkou, zda by se do projektu zapojili znovu. Setkání poslouží k identifikaci problémových momentů projektu (co nefungovalo), ale i těch momentů, které byly přínosné (co se podařilo). Výzkum se zaměřuje nejen na identifikaci silných a slabých stránek projektu ale i na formulaci doporučení pro jeho další rozvoj.

Shrnutí metodologického rámce

Zvolený metodologický přístup – kvalitativní výzkum formou fokusních skupin – umožnil získat komplexní pohled na projekt *Učme audiovizi* z perspektivy pedagogické praxe. Díky

zapojení různorodých aktérů, kteří se na projektu podíleli z různých úrovní a rolí, bylo možné identifikovat silné stránky projektu, stejně jako oblasti, které vyžadují další rozvoj.

Na základě získaných dat bude možné formulovat konkrétní doporučení pro další směřování projektu, jeho efektivnější začlenění do školního prostředí a posílení jeho dopadu na výuku filmové a audiovizuální výchovy. Výsledky výzkumu tak přispívají nejen k evaluaci stávajícího stavu, ale i k návrhu strategií, které mohou projekt dále zkvalitnit a zvýšit jeho udržitelnost v rámci vzdělávacích institucí.

2 VÝZKUM – FOCUS GROUP: ANALÝZA A INTERPRETACE KVALITATIVNÍCH DAT

Jak již bylo uvedeno, focus group se zúčastnilo celkem 6 respondentů, kteří jsou zkušenými pedagogy, lektory filmové a audiovizuální výchovy a zástupci organizace Free Cinema. Všichni účastníci byli informováni o tom, že setkání je nahráváno a že nahrávka bude použita výhradně pro účely diplomové práce. Během setkání byly diskutovány přínosy projektu, identifikované nedostatky, doporučení ke zlepšení a vztah projektu k Rámcovému vzdělávacímu programu (RVP) a současnému vzdělávání. Níže je uveden seznam otázek, včetně analýzy získaných dat.

1. *Ráda bych hlouběji probrala strukturu projektové výuky, dává vám tato struktura smysl? Dává to smysl v kontextu základního a středního/gymnaziálního vzdělávání jako celek?*

Účastníci se opakovaně shodli, že struktura projektové výuky je vhodná pro oba stupně školství. Poskytuje prostor pro kreativitu, zapojení, i pro mezioborovou spolupráci.

V rámci focus group došlo ke shrnutí a připomenutí všech výukových bloků, po nichž následovala zpětná vazba pro jednotlivé projektové dny.

Filmová laboratoř

Jak uvedl Jiří Forejt, hlavní lektor filmové laboratoře projektu *Učme audiovizi*, cílem bylo „seznámit žáky s materiální podstatou filmu a principy projekčních mechanismů“. Zároveň dodává, že se nejednalo o tvorbu „veřejně promítaných děl“, ale o rozvoj chápání filmu jako „poetického či výtvarně abstraktního média“ a o „překročení rámce tradiční narativní kinematografie“.⁸²

Účastníci ocenili zejména praktický přístup, umožňující studentům pochopit materiální podstatu filmu prostřednictvím práce s filmovým pásem/filmovými pásy. Filmová laboratoř efektivně rozvíjí nejen technické znalosti, ale také kritické vnímání filmu.

Filmová projekce jako strukturovaný proces

Pedagogové pozitivně hodnotili strukturovaný přístup, který klade důraz na aktivní přípravu žáků, lektorské vedení a následnou reflexi filmu. Upozornili na potřebu systematické práce s narativní složkou filmu a metodickou podporu při práci s filmy.

⁸² Fokusní skupina k diplomové práci *Učme audiovizi*, vedená Alexandrou F. Lipovskou., Free Cinema, záznam neveřejný, březen 2025.

Pozitivní zpětnou vazbu na projekt vyjádřila také jedna z účastnic projektových dnů Free Cinema Ivana Lipovská: „*Měla jsem pozitivní ohlasy i od učitelů i žáků. A oceňuju, že se pracuje nejen s filmem samotným, ale i s přípravou, analýzou, reflexí.*“⁸³

Fotografická laboratoř

Tento modul byl oceňován pro svou názornost a kreativitu. Účastníci vyzdvihli práci s perspektivou a analogovými fotoaparáty, což umožnilo hlubší porozumění fotografickému médiu. Nedostatkem však byly chybějící metodické materiály.

Na nedostatek metodické podpory upozornila také Zuzana Havelková z fokusní skupiny: „*Fotografický workshop byl fajn, ale chyběly k němu podpůrné metodické materiály. Děti by měly znát pojmy jako celek, detail, hledáček – a mít to černé na bílém.*“⁸⁴

2.1 Přínosy projektových dnů z projektu *Učme audiovizi*

Respondenti fokusní skupiny se jednomyslně shodli, že projekt *Učme audiovizi* představuje výrazné obohacení výuky filmové a audiovizuální výchovy, a to hned v několika důležitých rovinách. Projekt podle jejich zkušenosti přináší především novou didaktickou pomůcku, a nový rozměr výuky jako takové. Mezi hlavní přínos byly klasifikovány tyto segmenty/body:

- Rozvoj tvořivosti, imaginace a týmové spolupráce

Jedním z nejčastěji zmiňovaných přínosů byla podpora tvůrčího a kolektivního myšlení. Žáci měli možnost aktivně se zapojit do procesu, přebírat různé role při tvoření, focení, diskusi a zároveň se učit spolupráci v týmu. Sami si rozdělovali role ve podle toho, čím vynikají a jaké mají zájmy – někdo převzal iniciativu při kreslení, jiný při „režii“ nebo při samotné filmové projekci. Při filmových projekcích si zase osvojili základy kritického vnímání.

Jak uvedla Zuzana Havelková, účastnice projektových dnů: „*Když jsme s dětmi zkoušeli tvořit, moc se mi líbilo, že spolupráce v týmu fungovala. Rozdělili si funkce podle svých schopností, věděli, kdo lépe kreslí, kdo má režisérský cit. A navzájem se podporovali. Kdo byl rychlejší, pomáhal jiným, například vybarvováním na filmové pásy.*“⁸⁵

Tento aspekt práce podporuje nejen estetickou vnímavost a kreativitu, ale také sociální a komunikační dovednosti, což je v kontextu současného vzdělávání velmi cenné.

- Zážitek a praktická uchopitelnost

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

Projektové dny byly také hodnoceny jako velmi intenzivní a zábavné. Filmové/fotografické aktivity zapojily děti nejen na úrovni přemýšlení, ale také skrze praktické činnosti, což podpořilo hlubší porozumění a zážitkové učení. Možnost „sáhnout si“ na filmový materiál, stříhat filmový pás, fotit, zkoušet si různé úlohy či si koncentrovaně o filmech povídat přispěla k většímu zájmu o výuku a hlubšímu porozumění obsahu.

Pozitivně byly hodnoceny i samotné projektové dny, které podle jedné z lektorek, Ester Kasalové, působily přirozeně aktivizačně: „*Projektové dny byly intenzivní, aktivizující a přirozeně přitažlivé. Děti pracovaly intuitivně, nebály se zkoušet nové věci.*“⁸⁶

Takový způsob práce má významný motivující efekt, a navíc rozvíjí schopnost práce s chybou, experimentování a posiluje vnitřní motivaci.

- Podpora mezipředmětových přesahů

Dalším klíčovým přínosem projektu byla akcentovaná možnost propojovat filmovou a audiovizuální výchovu s jinými předměty. Mnozí účastníci vyzdvihli, že aktivity spojené s filmem se přirozeně prolínají s výukou literatury, výtvarné výchovy, dějepisu či občanské výchovy. Film/fotografie je v tomto ohledu nejen zkoumán jako umělecké dílo, ale je i nástrojem pro vstup do diskuse o společenských tématech a historii.

Také Ivana Lipovská, pedagožka, ocenila možnost propojit filmovou a audiovizuální výchovu s dalšími vyučovacími předměty: „*Dává mi smysl, že filmová výchova může být součástí češtiny nebo vlastivědy – děti se učí vnímat příběh, strukturu, emoce.*“⁸⁷

Projekt tak podporuje mezioborové myšlení a napomáhá rozvoji kritického vnímání a komplexního přístupu k výuce.

Metodická podpora pro pedagogy

Významným faktorem úspěšnosti projektu byla rovněž konzultační opora poskytnutá pedagogům. Respondenti ocenili nejen připravené materiály (především stran práce s filmy), ale také možnost konzultací, mentoringu a aktivního zaškolení. Mnozí učitelé vyjádřili úlevu nad tím, že na výuku nejsou sami a že mají k dispozici konkrétní inspiraci, strukturované lekce a praktické rady.

Pedagogové tak ocenili zejména podporu, kterou v rámci projektu dostali: „*Bylo fajn, že jsme dostali podporu – konzultace, nápady na výuku, a hlavně jsme nebyli na všechno sami.*“⁸⁸

Tato forma podpory odbourává prvotní strach a nejistotu pedagogů a umožňuje jim aktivně implementovat nové formy výuky i bez hlubšího předchozího vzdělání v oblasti

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

filmu. Zároveň pak pedagogové nemusí řešit dostupnost specializované techniky, protože byla dovezena na místo, případně poskytnuta rada, kde si ji obstarat (i v kontextu finančního omezení).

Shrnutí přínosu projektu

Projekt přináší inovativní zážitkový a kreativní přístup k výuce, který podporuje aktivní zapojení studentů a rozvíjí jejich kreativní schopnosti. Důraz je kladen na podporu tvořivosti a týmové spolupráce, děti samy rozdělovaly role, učily se efektivně spolupracovat a objevovaly vlastní potenciál v rámci zkoumaného tématu. Zážitek a aktivní zapojení motivují žáky k většímu zapojení a tím, že je výukový proces veden hrou, pozitivně ovlivňuje jejich vztah k tématu. Projekt rovněž podporuje mezioborové propojení, je možné propojit různé předměty, například dějepis (konkrétně filmy z kolekce CinEd), výtvarnou (konkrétně filmová a fotografická laboratoř) a občanskou výchovu (tematicky zvolené filmy), čímž se vytváří širší kontext pro výuku. Kromě toho projekt přispívá k rozvoji kritického myšlení a FAV gramotnosti, což jsou nezbytné dovednosti v současné společnosti, která je silně audiovizuální. Závěrem projekt vzbudil zájem o film jako médium, přičemž starší děti pochopily, že audiovize je nedílnou součástí jejich každodenní zkušenosti, ať už prostřednictvím her, nebo obsahu na platformách jako YouTube. Výstupy projektu jsou dále prakticky využitelné, což umožňuje studentům dále rozvíjet získané dovednosti.

2.2 Identifikované slabiny a návrhy ke zlepšení

Vedle přínosů však respondenti formulovali i kritická místa projektu *Učme audiovizi*, která podle nich snižují dopad projektu, definovali nedostatky a slabší místa, které by stálo za to dále rozvíjet, a především akcentovali:

- **Chybějící koncepční metodická podpora**

Projekt *Učme audiovizi* sice disponoval nabídkou tutoringu, školení, avšak metodické materiály byly přítomny pouze u jednoho z projektových bloků (a sice u Filmové projekce jako strukturovaného procesu, kde se pracovalo s převzatými metodickými materiály z projektu CinEd). Chyběly však pracovní listy pro pedagogy i studenty u dalších projektových částí (k filmové laboratoři, k fotografické laboratoři), které by probíranou látku rozšířily o klíčové pojmy (např. plán, detail, záběr, rozdíl mezi analogovým a digitálním fotoaparátem, filmový pás – filmová projekce) a o celkové závěrečné shrnutí látky. Dále by respondenti ocenili přehledný „balíček“, který by mohli snadno implementovat do výuky.

Jak zaznělo během fokusní skupiny, pedagogové by ocenili větší oporu v metodických materiálech a jasnější terminologii: „*Učitelé by ocenili pracovní listy – vysvětlení základních pojmů jako kompozice, spoušť, hledáček.*“⁸⁹

- **Slabší důraz na narativní stránku**

Respondenti postrádali hlubší práci s příběhem a dramaturgií – tedy pochopení filmové struktury. Dětem často uniká rozdíl mezi samotným výtvarným vyjádřením a způsobem, jakým se v čase rozvíjí příběh.

Během evaluace tak zazněla potřeba posílit narativní složku programu, zejména v rámci Filmové laboratoře: „*Filmová laboratoř je skvělá, ale často chyběl důraz na práci s příběhem. Děti by se měly učit strukturu, klíčové události, zakončení.*“⁹⁰

- **Absence věkové struktury a návaznosti**

Na závěr padl velmi důležitý podnět, ve kterém pedagožka avizovala, že aktuální nabídka projektové výuky je omezena na svou jednorázovost a že pro hlubší vhléd do tematiky by si zasluhovala více do detailů, a vytvořit tak návazné učební jednotky s ohledem na věk studentů.

„*Bylo by fajn mít moduly Filmová laboratoř 1, 2, 3. Děti by si vytvořily vlastní filmy a mohlo by se jít víc do hloubky.*“⁹¹

- **Omezený regionální dosah**

Velkou nevýhodou projektu je jeho pragocentrismus – kvůli nedostatečnému personálnímu zajištění není možné systematicky navštěvovat školy v regionech. Projekt oslovuje převážně školy v Praze a kulturně aktivnějších oblastech, což omezuje jeho celorepublikový dopad. Jak shrnula jedna z lektorek Ester Kasalová, která nepochází z Prahy: „*Na východě republiky o tom skoro nikdo neví. Chybí přímé oslovení a nabídka.*“⁹²

2. Jak jste vnímali komunikaci v rámci projektu? Byla jasná, efektivní a dostatečná? Napadají vás případně další možnosti komunikace projektu na cílovou skupinu?

V rámci focus group se účastníci zaměřili na klíčovou oblast úspěchu projektu – jeho komunikaci a propagaci. I když projekt nabízí hodnotný obsah, který může významně obohatit výuku, je nezbytné, aby se dostal k těm, kteří ho mají využívat – tedy k učitelům, školám a lektorům či kulturním institucím. Diskuse se soustředila na efektivní způsoby, jak lze oslovit cílovou skupinu a zajistit, že informace o projektu zasáhnou nejen ty, kteří o něm již vědí, ale i širší okruhu pedagogů. Zároveň byly předloženy konkrétní nápady na zlepšení

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

komunikace a propagace projektu s ohledem na rozdílné potřeby regionů a specifické platformy, které mohou hrát roli v šíření informací.

Z analýzy fokusní skupiny vyplynulo, že hlavní slabinou projektu *Učme audiovizi* je jeho nedostatečná viditelnost mimo úzkou odbornou komunitu. Projekt je v současnosti známý především díky osobním kontaktům, sociálním sítím a webu Filmové výchovy, který však většina učitelů vůbec nesleduje. Zuzana Havelková se o projektu dozvěděla skrz oborový portál: „*Já jsem se o projektu dozvěděla, protože spravuji web Filmové výchovy. Ale to je výjimka – většina pedagogů ten web vůbec nezná.*“⁹³

Projekt se tak zatím šíří především v rámci osobních kontaktů, sociálních sítí a odborných komunit, což je s ohledem na decentralizovanou strukturu českého školství a zahlcení pedagogů nabídkami nedostačující. „*Plošná e-mailová komunikace za mě prostě nefunguje. Většinu e-mailů ani neotvírám,*“⁹⁴ shrnula svou zkušenost další pedagožka, Ivana Lipovská. Výrazně efektivnější formou komunikace se podle většiny účastníků ukazuje osobní kontakt – ať už skrze návštěvy ve školách, nebo formou zážitkových ukázkových dní. „*Nejvíce funguje fyzické setkání. Ukázkový den pro pedagogy by mohl být skvělý nápad,*“⁹⁵ zaznělo v diskusi mezi Jiřím Forejtem a Barborou Laštovkou Doleželovou k tématu.

Z debaty zároveň vyplynula i konkrétní doporučení pro zlepšení. Patří mezi ně navázání spolupráce s NPI⁹⁶ a metodickými kabinetů v jednotlivých krajích (pod NPI), vytvoření přehledného rozcestníku vzdělávacích aktivit, větší přítomnost na online platformách jako Učitelé+, ale i zapojení aktivních učitelů coby tzv. ambasadorů, kteří by projekt dále šířili. Klíčovým poznatkem je, že v současném mediálním a školním prostoru je nutné volit cílenou a personalizovanou komunikaci.

Z diskuse tak nakonec vyplynula potřeba strategičtějšího a cílenějšího PR plánu, který bude reflektovat reálné možnosti a bariéry učitelů – zejména jejich zahlcenost informacemi, nedůvěru k neznámým nabídkám a potřebu konkrétních doporučení od kolegů. Pokud má projekt ambici rozšířit se celorepublikově, je třeba překonat dosavadní již zmíněný pragocentrismus a vybudovat síť regionálních kontaktů. Bez toho nelze jeho potenciál naplno využít.

3. Jak projekt odpovídá na změny v RVP? Myslíte si, že pokrývá potřeby současného vzdělávání?

Projekt *Učme audiovizi* byl podle většiny účastníků focus group navržen v souladu s požadavky současného Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), zejména v oblasti Umění a kultura. V rámci této oblasti projekt pokrývá jak tvorbu, tak

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Národní pedagogický institut.

receptci a reflexi uměleckého díla, s přesahem do kulturního povědomí, hodnotového jednání i práce s emocemi a příběhem.

Podle Zuzany Havelkové, pedagožky, která se přímo participovala na RVP ZV): „*Projekt jednoznačně reflektuje potřeby současných škol i požadavky školních vzdělávacích programů v návaznosti na rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání.*“⁹⁷

Z diskuse vyplynulo, že projekt je v souladu s aktuální strukturou RVP, kde je oblast Umění a kultura rozdělena na dvě složky:

- hudební, taneční a dramatická výchova
- výtvarná a filmová výchova

Školy mají svobodu rozhodnout, zda budou tyto obory vyučovat společně, nebo odděleně. Filmová a audiovizuální výchova může být integrována do výtvarné výchovy, ale i do dalších předmětů, jako je český jazyk, dějepis nebo přírodověda. Tato flexibilita je pro školy příležitostí, jak tvořit mezioborové propojení podle svých potřeb a možností.

Dále bylo zdůrazněno, že současné pojetí RVP již nestanovuje striktní minimální hodinové dotace. Škola si může sama určit, kolik hodin věnuje dané oblasti, a filmovou/audiovizuální výchovu zařazovat například formou projektových dnů nebo v rámci nově vytvořených předmětů. Podle Zuzany Havelkové se jedná o posun: „*To je výrazná změna oproti původnímu RVP – dnes už nejsou stanoveny konkrétní minimální hodinové dotace. Škola si to upravuje podle sebe.*“⁹⁸

Projekt *Učme audiovizi* nabízí formáty, které s touto strukturou RVP přirozeně pracují – projektové dny, tematické cykly i metodickou podporu. Byl také označen jako nástroj, který školám může pomoci naplnit výstupy RVP a zároveň podpořit rozvoj mezidisciplinárního a tvořivého vzdělávání. Pedagožka a účastnice projektu Ivana Lipovská to klasifikuje takto: „*Projekt, o kterém mluvíme, umožňuje zařadit filmovou a audiovizuální výchovu v rámci projektové výuky. Může jít i dál – k projektovému vzdělávání, jehož výstupem je reálný projekt.*“⁹⁹

4. Pokud byste měli navrhnout jednu klíčovou změnu, která by projekt zlepšila, jaká by to byla?

V závěrečné části fokusní skupiny byli respondenti požádáni, aby navrhli jednu klíčovou změnu, která by mohla projekt posunout dál. Diskuse ukázala, že účastníci považují stávající podobu projektu za kvalitní, avšak identifikovali několik oblastí, které vychází z diskuse a které by pomohly projektu se posunout na další úroveň.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

Jiří Forejt, dramaturg a lektor Free Cinema, považuje za zásadní posílit kapacitu projektu jak personálně, tak regionálně, právě s ohledem na povinnou výuku výtvarné filmové výchovy: „*Musíme se připravit na to, že učitelé o tento obor začnou projevovat větší zájem, jakmile se změny RVP promítnou do praxe. A bude potřeba navýšit kapacity – jak lektorů, tak třeba i regionálních center.*“¹⁰⁰

Ester Kasalová, lektorka Free Cinema, výrazně upozornila na absenci animace v projektových dnech: „*Určitě rozšířit téma animace. Možná přidat i další moduly – třeba o práci se zvukem, o prekinematografii, ukázat dětem, jak vůbec vzniká pohyblivý obraz.*“¹⁰¹ Animace byla opakovaně označena jako oblast s velkým potenciálem, která by si zasloužila více prostoru v rámci budoucího rozvoje projektu. Podle několika účastníků by bylo přínosné rozšířit nabídku animace jak po obsahové, tak po metodické stránce. Zazněla také zmínka o její schopnosti propojovat různé umělecké i výukové obory – například hudební a dramatickou výchovu. Jiří Forejt k tomu uvedl: „*Animace může propojit i hudební nebo dramatickou výchovu – například abstraktní animace s hudbou nebo loutková animace s divadlem.*“¹⁰²

Z pohledu praxe ocenili lektori také to, že animace podporuje týmovou spolupráci a jemnou motoriku. Zaznělo, že děti si přirozeně rozdělovaly role a pracovaly kolektivně: „*Animovaný film není one man show, ale kolektivní dílo.*“¹⁰³

I podle Zuzany Havelkové je animace klíčová skrze práci s příběhem: „*Děti by měly chápat, že narace posouvá film do další dimenze. Práce s časem, pohybem v prostoru, budování děje – to všechno jsou aspekty, které animace umožňuje trénovat.*“¹⁰⁴ Zazněla tedy potřeba více akcentovat práci s příběhem – naraci – i v rámci animace. Tato složka podle respondentů někdy chyběla, ačkoliv právě animace ji může efektivně rozvíjet.

Podle Ivany Lipovské je stěžejní nejen rozšíření projektové výuky o animaci, ale i o strukturování programu do úrovní. Jedním z inovativních podnětů bylo rozdělení výukových cyklů podle úrovně obtížnosti nebo pokročilosti žáků. Ivana Lipovská dodává: „*Co kdyby se projekt strukturoval do úrovní? Například Filmová laboratoř 1, 2, 3, Projekce 1, 2, 3... Podobně jako se učivo stupňuje, tak by se mohla stupňovat i náročnost výuky.*“¹⁰⁵ Návrh se setkal s pozitivní odezvou u ostatních respondentů.

Lektorka Barbora Laštovka Doleželová dodala, že by měla být koncipována dlouhodobější spolupráce se školami: „*Projekt by měl nabídnout možnost dlouhodobější*

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

spolupráce, nejen jednorázových akcí.“¹⁰⁶ I další respondenti upozornili, že jednorázové workshopy jsou cenné, ale trvalejší zapojení škol by mělo ještě větší dopad.

Podle moderátorky a hlavní koordinátorky projektu *Učme audiovizi* Alexandry F. Lipovské je nejzásadnější cílenější regionální rozšíření, jelikož většina aktivit dosud probíhala v Praze nebo kulturně aktivních centrech. „*Zlepšit komunikaci a propagaci směrem mimo Prahu – do regionů, kde je o takové věci zájem, ale informace se tam nedostanou,*“ dodává.

Klíčová doporučení jsou tedy tato:

- Zvýšit kapacity lektorů a regionální dostupnost – rozšířit projekt do dalších krajů.
- Strukturalizace projektových dnů do úrovní (např. Laboratoř 1, 2, 3), dlouhodobější spolupráce a strukturovanější výuka.
- Zavedení poboček Free Cinema v regionech – lepší logistika, místní spolupráce.
- Vytvoření metodických materiálů pro učitele a studenty do všech složek projektových dnů.
- Rozšíření projektových dnů – především o animaci, či zvuk, prekinematografii apod.

2.3 Vyhodnocení focus group, interpretace výsledků

Získaná data ukazují, že projekt *Učme audiovizi* je vnímán jako inovativní, smysluplný a pedagogicky přínosný. Silnou stránkou je jeho praktická uchopitelnost, mezioborový potenciál a důraz na estetickou i audiovizuální gramotnost. Zároveň se však ukazuje, že pro širší uplatnění ve výuce je třeba:

- systematizovat metodickou podporu,
- rozšířit strukturu a návaznost projektových dnů,
- lépe cílit propagaci (zejména mimo Prahu),
- posílit personální i regionální kapacity projektu
- a začlenit animaci jako samostatnou a nosnou složku projektových dní.

Závěry a přínos pro praxi

Z výzkumného šetření formou focus group lze vyvodit následující závěry:

¹⁰⁶ Tamtéž.

- Projekt má silný vzdělávací potenciál – podporuje tvořivost, spolupráci, kritické myšlení a audiovizuální gramotnost.
- Je flexibilní a mezioborově použitelný – lze jej přizpůsobit školnímu vzdělávacímu programu, propojit s různými předměty a využít na různých stupních vzdělávání.

2.4 Klíčová doporučení na zlepšení a rozvoj projektu a podporu udržitelnosti

V průběhu focus group zazněly tyto návrhy ke zlepšení a rozvoji projektu:

- Vytvořit jednoduchý rozcestník pro učitele (databáze, odkazy na kurzy, platformy: jako zlinfestscreen.cz, DAFilms, famufilms).
- Zacílit na konkrétní místa, kde se pedagogové pohybují – např.:
 - a. portály jako Učitelé+ - Učitelská platforma, Eduin, Řízení školy, učitelské noviny
 - b. facebookové skupiny a asociace (např. Asociace učitelů občanky, AJ, VV)
- Osobní prezentace na školách nebo online setkání – ideálně formou praktického workshopu „učitel jako student“.
- Nabídnout navazující workshopy nebo komunitní podporu (např. „kruhy pedagogů“).
- Vytvořit síť ambasadorků – učitelé doporučující projekt dalším.
- Využít grantové výzvy k implementaci filmové/audiovizuální výchovy do ŠVP (školních vzdělávacích plánů).
- Zvýšit regionální dostupnost projektu – prostřednictvím výjezdů do krajů, kontaktu s metodickými kabinetami NPI či vytvořením „ambadorské sítě“ z řad spokojených učitelů.
- Zavést systematickou strukturu modulů – rozdělit je dle věku a pokročilosti žáků (např. úroveň 1–3), aby bylo možné projekt implementovat dlouhodobě.
- Rozšířit metodické materiály – především k fotografii a práci s krátkým filmem, formou přehledných PDF, výukových scénářů a praktických návodů.
- Zapojit více studentů pedagogických fakult – jako asistenty výuky, tvůrce obsahu či ambasadory projektu v jednotlivých regionech.

Vzhledem ke změnám RVP a rostoucím požadavkům na FAV ve školství představuje projekt silnou oporu pro školy, avšak vyžaduje strategické rozšíření a hlubší implementaci

do školní praxe. Projekt *Učme audiovizi* se ve finále ukazuje nejen jako použitelný model filmové a audiovizuální výchovy, ale i jako inspirace pro širší reformu přístupu k audiovizuálnímu vzdělávání v České republice.

3 REALIZACE PROJEKTU UČME AUDIOVIZI: PODPORA VÝUKY FAV NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH A VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍCH

Tato kapitola představuje praktickou část diplomové práce, jejímž cílem bylo především aktivně podpořit výuku filmové a audiovizuální výchovy (FAV) na základních školách a víceletých gymnáziích. Projekt *Učme audiovizi: podpora výuky FAV na základních školách a víceletých gymnáziích* (dále jen *Učme audiovizi*), jehož příprava, realizace a evaluace jsou v této části detailně popsány, vznikl jako reakce na potřebu systematického rozvoje FAV v českém školství a na základě výstupů odborné diskuse i výzkumných šetření prezentovaných v předchozích kapitolách práce.

Projekt byl realizován pod záštitou organizace Free Cinema, která dlouhodobě působí v oblasti filmové výchovy a práce s publikem. V rámci projektu se podařilo vytvořit funkční model mezioborové spolupráce spojující pedagogy z praxe, studenty vysokých škol a odborné lektory. Důraz byl kladen na přímou výuku, metodickou podporu a přenositelnost výstupů, které mohou sloužit i jako inspirace pro další vzdělávací instituce.

V následujícím textu jsou představeny jak cíle a struktura projektu, tak jeho tematické zaměření, zapojení cílových skupin, konkrétní realizace výukových aktivit, evaluace i návrhy na další strategický rozvoj. Projektová část je tak koncipována jako případová studie možného přístupu k praktickému zavádění FAV do školní výuky skrze malou neziskovou organizaci působící v neformálním vzdělávání.

Vzhledem k rozsáhlosti a povaze projektu (některé informace jsou citlivé, např. rozpočet), nejsou všechny doprovodné materiály součástí přílohy, avšak jsou řádně archivované na Google Drive, a jsou patřičně avizované v praktických poznámkách pod čarou.

Free Cinema

Free Cinema je filmová společnost zabývající se filmovou výchovou, distribucí a alternativními formami práce s publikem. Za 12 let své existence uspořádala více než 1 700 přednášek, workshopů, seminářů a projekcí pro více než 62 tisíc diváků. Free Cinema se věnuje podpoře mladých filmových talentů – jako producent zaštitila výrobu až devadesáti krátkých filmů. Pořádá jednorázové i celoroční (filmové, herecké i fotografické) kurzy. Podporuje rozvoj filmové výchovy na českých školách – pedagogové si mohou vybírat z široké nabídky projektových dnů a praktických workshopů pro studenty. Free Cinema vytváří kurátorská řešení na klíč: pro festivaly, kina, kulturní centra i galerie včetně metodických materiálů. Dlouhodobě spolupracuje s CinEdem (mezinárodním projektem filmové výchovy). Je členkou ASF AV (Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu) i platformy Umění (pro kreativní vzdělávání). Mezi spřátelené organizace patří také Muzeum Karla Zemana, Junior fest, Zlín film fest, AČFK, Letní filmová škola v Uherském Hradišti, Artcam, Festival dětského čtenářství, Jeden svět, Dny evropského filmu a jiné.

Projekt Učme audiovizi: podpora výuky FAV na základních školách a víceletých gymnáziích

Projekt *Učme audiovizi* usiloval o navýšení počtu aktivních pedagogů filmové a audiovizuální výchovy v prostředí základních škol a víceletých gymnáziích. Tohoto cíle chtěl projekt dosáhnout vývojem cyklu projektového vyučování, na jehož realizaci spolupracovali zkušené lektorky a lektori Free Cinema, a učitelé daného školního zařízení a studenti.

V celkovém součtu bylo plánováno realizovat 20 projektových cyklů pro přibližně 800 žáků a studentů. Počítalo rovněž se zapojením či proškolením – 5 lektorů Free Cinema, 12 studentek a studentů filmové pedagogiky FAMU, 5 studentů JAMU či 5 studentů Audiovize na UTB a 20 pedagogů základních škol a gymnáziích.

3.1 Cíl a kontext projektu

Očekávané přínosy výsledku projektu

Účastníci projektu měli získat detailní vhled do metodiky příprav, realizace a reflexe výukových lekcí vycházejících z metod a technik filmové a audiovizuální výchovy. Projekty byly rozvíjeny ve třech tematických okruzích, ze kterých si mohli pedagogové volit. Čerpali jsme z deseti let fungování naší organizace, ale také ze zjištění a doporučení certifikované Metodiky filmové a audiovizuální výchovy,¹⁰⁷ jejíž vznik koordinoval dramaturg tohoto projektu, MgA. Jiří Forejt, Ph.D., v rámci svého profesního angažmá v Národním informačním a poradenském středisku pro kulturu (NIPOS). Cílem projektu bylo zvýšení počtu pedagogů aktivních v oboru. Pedagogové byli vedeni k tvorbě lekcí projektového vyučování, které kombinují aktivní zapojení žáků a žákyň do tvůrčích aktivit, ale také metodicky strukturují percepční složku audiovizuální výchovy. Projekt počítal se zapojením místních kulturních institucí v podobě kin, filmových festivalů atp.

3.2 Struktura a aktivity projektu

Projektová výuka byla realizována vždy v jednom z následujících tematických celků:

Filmová laboratoř: Žáci a žákyně budou seznámeni s metodou experimentální tvorby, tzv. rukodělným filmem, budou moci natáčet na 8 mm kameru, následně film vyvolat, stříhat a promítat na filmovém projektoru. Projektový okruh bude soustředěn na kreativní práci s analogovým filmem a jeho prostřednictvím vzbuzení zájmu autorské filmové výpovědi a estetické kvality filmového obrazu. Žáci a žákyně budou vedeni k tomu, že digitální média mohou využívat obdobným kreativním způsobem pro vlastní sebevyjádření či reflexi světa, který je obklopuje.

Filmová projekce jako strukturovaný pedagogický proces: Žáci a žákyně budou seznámeni s výrazným filmovým dílem prostřednictvím čtyřstupňové pedagogické přípravy

¹⁰⁷ ASOCIACE PRO FILMOVOU A AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVU, *Metodika*, © [2017–2021].

(přípravná lekce, lektorský úvod, lektorský doslov, analytická lekce). Pedagogové budou využívat filmového rozboru jako výrazné metody filmové a audiovizuální výchovy. Pedagogický cíl tohoto okruhu počítá s vytvořením iniciačního filmového zážitku, který může žáky a žákyně přivést k zjištění, že kinematografii je skutečně možné vnímat jinak.

Fotografická laboratoř: v tomto okruhu čerpáme zkušenosti z mnoha let realizace dílen analogové fotografie a publikování knihy *Malí fotografové*, jejímiž autoři jsou právě lektori Free Cinema. Fotografii vnímáme jako součást filmové a audiovizuální výchovy. Okruh se bude soustředit na využití mobilního telefonu jako kreativní pomůcky, jejímž prostřednictvím mohou žáci a žákyně naplňovat výukové cíle. Součástí celku budou tvůrčí aktivity zaměřené na různé aspekty fotografování s využitím mobilních telefonů i analogových fotoaparátů. Samotné focení však bude zapracováno do tematického zadání, které budou studenti prostřednictvím fotografie plnit.

Projekt je strukturován tak, aby do vývoje a příprav výukových celků byli zapojeni studenti filmové pedagogiky společně s pedagogy z praxe. Díky své aktivní participaci získají potřebné zkušenosti, průpravu a sebevědomí při realizaci vlastních projektů v budoucnosti.

5× Přípravné metodické semináře

Během přípravných seminářů budou připraveny výukové celky za vedení lektorek a lektorů Free Cinema. Setkání budou mít povahu společných školení, vzdělávacích seminářů či individuálních konzultací. Bude stanovena konkrétní podoba učebních jednotek, pedagogické cíle a ukotvení projektové výuky audiovizuálního zaměření v přesazích k dalším vyučovacím předmětům. Považujeme za klíčové, aby sami pedagogové z praxe byli součástí tohoto procesu. Pedagogové budou výukové koncepty připravovat vždy v tandemu – výstupem přípravných seminářů bude tedy 20 výukových celků, které budou v další fázi projektu realizovány.

20× Projektové vyučování

Realizace projektových celků. Ty budou realizovány vždy ve spolupráci tandemu pedagogů z místního školského zařízení, lektorů Free Cinema a studentů filmové pedagogiky. Důraz bude kladen na propojení vyučování s kulturními institucemi: kiny a filmovými festivaly.

Charakteristika výukových celků projektového vyučování, které budou pro dané školské zařízení a pedagogický tandem připravovány, je následující:

- **Časová dotace:** 5–15 učebních jednotek podle dispozic školského zařízení
- **Cílová skupina:** Výuka bude cílit na žáky druhého stupně základních škol (11–15 let) a studenty víceletých gymnázií (11–18 let).
- **Pedagogické cíle:** žáci a žákyně se prostřednictvím aktivního zapojení do tvůrčích aktivit seznámí s možnostmi audiovizuální tvorby jako kreativního nástroje

pro vlastní vyjádření; prostřednictvím oborových metod a technik je možné zpracovávat formou projektového vyučování obsahy v propojení s dalšími vyučovacími předměty: český jazyk, člověk a svět, dějepis, jazyková výuka, výtvarná výchova, hudební výchova atp.

- Forma projektového vyučování navazovala na oborové metody a techniky sdružené v Metodice filmové a audiovizuální výchovy (NIPOS) a metodických doporučeních evropského projektu CinEd.
- Zapojení místních kulturních institucí do realizace.
- Metodická i lektorská podpora pedagogů v průběhu celé realizace.

3.3 Tým, partneři a rozpočet

Tým Free Cinema

Nezastupitelnou roli při realizaci projektu sehrál tým Free Cinema. Vznik, vedení i odborný obsah projektu byly výsledkem společné práce kolegů, kteří se dlouhodobě věnují oblasti filmové a audiovizuální výchovy z různých úhlů – jako pedagogové, metodici, lektori, či projektoví manažeři.

MgA. Jiří Forejt, Ph.D. – dramaturg a lektor projektu

Dramaturg, pedagog, filmař. Zakladatel a první ředitel společnosti Free Cinema Pofiv o.p.s. V roce 2022 završil doktorské studium na FAMU disertační prací *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*. Od roku 2018 působí v NIPOS jako metodik filmové výchovy. Podílí se na oborových výzkumech, jejichž výstupem je oborovamapafav.cz¹⁰⁸ a *Metodika filmové a audiovizuální výchovy*. Spolupracuje na revizích RVP pro základní školy na pozici člena expertní skupiny v oblasti umění a kultura. Spoluautor populárně-naučné knihy *Malí fotografové*. Autorsky se podílel také na jedné z kapitol učebnice filmové výchovy Filmouka.

Bc. Alexandra F. Lipovská – lektorka a hlavní koordinátorka projektu, ředitelka Free Cinema

Absolventka FF UK, Katedry filmových studií. V letech 2013–2016 pracovala v oddělení filmové výchovy v NFA. Působila jako dramaturgyně, lektorka, spoluzakladatelka a koordinátorka projektů Free Cinema Pofiv o.p.s. Od roku 2017 je ředitelkou společnosti. Externě spolupracuje s mnoha filmovými festivaly, a příležitostně publikuje. V letech 2016–2017 realizovala výzkum FF UK a Ministerstva kultury, který mapoval rozšíření filmové/audiovizuální výchovy na českých školách. Na produkční a dramaturgické pozici

¹⁰⁸ Více na stránce 34.

spolupracuje s Asociací českých filmových klubů na mezinárodním projektu CinEd. Od roku 2018 působí jako výkonná produkční a členka výboru ASFÁV.

Bc. Tereza Nová – propagace, lektorka Free Cinema

Absolventka FF UK – Katedry filmových studií. Již několik let na různých akcích (workshopy v mateřských školách a základních školách) pracuje převážně s dětmi a je lektorkou kurzů fotografování pro děti ve Free Cinema. Je zakladatelkou projektu AntropoGallery, který spojuje malbu, módu a fotografii. Příležitostně publikovala na blogu Lomografické ambasády a obchodu Analogue. Dlouhodobě působila jako PR Free Cinema.

Ing. Martin Mikeš – finanční manažer projektu

Absolvent fakulty financí a účetnictví na VŠE. Pracoval jako produkční kulturních a sportovních akcí, působil jako taneční lektor a organizátor soutěží. Od roku 2015 pracuje v oboru účetnictví. Dlouhodobě se věnuje neziskovému sektoru. Je předsedou spolku Statek, kde organizuje letní tábory a další volnočasové aktivity.

3.4 Zapojené skupiny

Partneři projektu / spolupracující organizace

Vedle silného a odborně ukotveného týmu Free Cinema sehrála klíčovou roli v úspěšné realizaci projektu také spolupráce s partnery z oblasti vysokého školství, kulturních institucí i evropských iniciativ. Partnerství s těmito subjekty umožnilo nejen odborné a metodické posílení projektu, ale také rozšíření jeho dopadu, propojení s praxí a aktivní zapojení dalších aktérů z oblasti filmové a audiovizuální výchovy.

Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění (FAMU)

Spolupráce s FAMU probíhala především skrze angažování studentek a studentů vzdělávacího programu Filmová a audiovizuální výchova, kteří se zapojili do přípravy i realizace výukových aktivit. Jejich účast obohatila projekt o nové perspektivy, a praktické zkušenosti, a zároveň poskytla budoucím pedagogům cennou možnost zapojit se do práce v terénu.

Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu (ASFÁV)

ASFÁV byla důležitým odborným partnerem projektu. Díky spolupráci s pedagogy z Pedagogického kabinetu bylo možné konzultovat návrhy aktivit i výukových materiálů a zároveň testovat jejich využitelnost v praxi. ASFÁV jako profesní platforma poskytla důležitý prostor pro sdílení zkušeností i pro propagaci projektu.

CinEd – evropský projekt filmové výchovy

Projekt čerpal z mezinárodních zdrojů metodické a obsahové podpory. Využití filmového katalogu a doprovodných výukových materiálů CinEd umožnilo obohatit výuku o kvalitní evropské filmy a propojit český projekt s evropským kontextem filmové výchovy.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)

NIPOS poskytl důležité odborné zázemí a metodickou oporu. V rámci projektu byla využita například oborová mapa Filmové a audiovizuální výchovy či publikovaná *Metodika filmové a audiovizuální výchovy*. Dále se uskutečnila spolupráce při realizaci projektových dnů v rámci celostátní přehlídky filmové tvorby České vize.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB) – Spolupráce s UTB přispěla zejména v oblasti reflexe projektového řízení a přenosu zkušeností z oblasti kulturní produkce a sice na katedře Arts Management. Studenti oboru audiovize rovněž prošli přípravným seminářem Fotografické laboratoře.

3.5 Průběh, výsledky a dopad

Harmonogram plánovaných aktivit a zapojení cílové skupiny:

Harmonogram a realizační plán

Realizace projektu *Učme audiovizi: podpora výuky filmové a audiovizuální výchovy na základních školách a víceletých gymnáziích* probíhala v několika fázích. Celkový harmonogram byl koncipován s ohledem na potřebu důkladné přípravy lektorů i pedagogů, časovou náročnost výuky a následnou evaluaci výstupů. Níže předkládám přehled jednotlivých fází realizace:

- **1. září 2023** – oficiální zahájení projektu
- **Září–říjen 2023: Přípravné období**
 - a. zajištění účastníků projektu
 - b. naplánování termínů a konkrétních výstupů
 - c. příprava technického zázemí a výtvarných, fotografických i filmových potřeb
 - d. sestavení detailního výukového plánu
 - e. vytvoření propagační strategie
- **Listopad 2023–březen 2024:**
 - a. školení lektorů a pedagogů

- b. realizace metodických seminářů pro studenty FAMU/UTB/JAMU a pedagogy z praxe vedených lektory Free Cinema
 - c. plánování konkrétního průběhu projektové výuky v jednotlivých lokalitách
 - d. zajištění spolupráce s místními kulturními partnery (kina, festivaly, komunitní prostory)
- **Únor–červen 2024: Realizační období**
 - a. samotná realizace projektové výuky
 - b. uskutečnění 20 projektových cyklů, z nichž každý byl koncipován jako ucelený soubor navazujících vzdělávacích aktivit v delším časovém horizontu
- **30. června 2024** – oficiální ukončení projektu

Rozpočtová struktura projektu

Realizace projektu *Učme audiovizi* byla finančně podpořena z prostředků Národního plánu obnovy. Největší část prostředků byla alokována na personální zajištění projektu – honoráře lektorů, dramaturgů, pedagogů. Dále byly prostředky využity na nákup technického vybavení (vybavení filmové a fotografické laboratoře, výtvarný a fotografický materiál), produkční zajištění projektových dní, cestovné a náklady spojené s publicitou projektu. Významná část rozpočtu byla rovněž určena na metodickou přípravu a realizaci vzdělávacích seminářů. Nákladovost projektu byla průběžně sledována finančním manažerem a kontrolována ve vztahu k indikátorům naplnění.¹⁰⁹

Cílová skupina – a její oslovení a přínos projektu

Projekt byl koncipován jako mezioborová spolupráce zaměřená na podporu pedagogů, studentů filmové pedagogiky a žáků základních a středních škol. Realizované aktivity byly určeny těmto cílovým skupinám:

- Pedagogové a pedagožky základních škol a víceletých gymnázií, kteří se aktivně zapojili do přípravy projektové výuky, kterou následně realizovali ve spolupráci s mentory (lektory Free Cinema).
- Studentky a studenti vzdělávacího programu Filmová a audiovizuální výchova (FAMU a UTB) měli možnost zapojit se do přípravy i realizace projektové výuky, čímž získali cennou praxi a zároveň navázali profesní kontakty s pedagogy z praxe.

¹⁰⁹ Celkový rozpočet k nahlédnutí zde: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Stsx-rBkhkgcOM4f-jBZfvOAtRn0neAg/edit?gid=705269410#gid=705269410>.

- Žáci a žákyně základních škol a gymnázií byli přímými účastníky výukových aktivit zaměřených na aktivní filmovou/fotografickou a audiovizuální tvorbu a reflexi.

Způsob oslovení a zapojení jednotlivých skupin probíhal ve třech hlavních krocích:

1. Vytvoření metodické koncepce výuky dramaturgickým a lektorským týmem Free Cinema, která kladla důraz na kreativní participaci žáků prostřednictvím filmových a audiovizuálních metod. Na tvorbě a realizaci této části projektu se podílelo 5 lektorů Free Cinema.
2. Zapojení studentek a studentů FAMU, JAMU a UTB do praktické části projektu. Tato fáze umožnila studentům získat praktické zkušenosti v rámci přípravných edukativních seminářů zaměřených na praxi.
3. Oslovení pedagogů z praxe, zejména těch zapojených do činnosti Pedagogického kabinetu při Asociaci pro filmovou a audiovizuální výchovu a registrovaných na platformě oborovamapafav.cz. Celkově se do projektu zapojilo více než 20 pedagogů z různých regionů ČR.

Projekt přinesl zúčastněným pedagogům i studentům konkrétní zkušenost s realizací FAV ve výuce, rozšíření metodického zázemí a možnost sdílení dobré praxe. Dlouhodobým přínosem je také posílení profesních vazeb mezi akademickým a školským prostředím a vytvoření inspirativního prostoru pro další systematickou práci v oblasti filmové a audiovizuální výchovy.

Průběh a realizace projektu

Realizace projektu *Učme audiovizi* probíhala od září 2023 do června 2024 a skládala se z několika typů aktivit, které byly rozděleny do tří hlavních kategorií: projektové dny, přípravné a metodické semináře a veřejné prezentace projektu. Výukové cykly byly organizovány napříč různými regiony České republiky, avšak primárně v Praze, a zaměřovaly se na různé formy filmové a audiovizuální práce – od praktické tvorby po analytické zpracování projekcí. Jmenný seznam všech realizovaných akcí naleznete v příloze P III.

Září 2023: Zahájení projektových cyklů

V září proběhly první pilotní projektové dny, které se uskutečnily ve spolupráci s Gymnáziem a hudební školou hl. m. Prahy a kinem Atlas. Aktivita zahrnovaly:

- Fotografickou laboratoř (19. 9.)
- Filmovou laboratoř – experimentální filmy (20. 9.)

- Strukturovanou filmovou projekci filmu „*Jak jsem strávil konec světa*“¹¹⁰ (22. 9.)

Listopad–prosinec 2023: Rozvoj přípravné fáze a rozšíření pilotních aktivit

Toto období se neslo ve znamení intenzivní přípravy a prezentací projektu. Důraz byl kladen na proškolení studentů filmové pedagogiky i pedagogů z praxe a na praktické ověřování výukových modelů:

- 11. 11. – prezentace projektu v rámci festivalu **Pražský filmový kufr** (La Fabrika)

Obrázek 4: Přednáška *Učme audiovizi – CinEd: praktické využití filmu ve výuce*¹¹¹

- 15. 11. – filmová laboratoř na ZŠ Chuchle v rámci spolupráce s Muzeem Karla Zemana

¹¹⁰ CĂTĂLIN, Mitulescu (režisér). Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii. Film. Rumunsko / Francie, 2006.

¹¹¹ BAKOŠOVÁ, Františka, Pražský filmový kufr, *přednáška Učme audiovizi – CinEd: praktické využití filmu ve výuce – pro učitele*, 2023.

Obrázek 5: Projektový den: Filmová laboratoř¹¹²

- 16.–19. 11. – prezentace projektu v rámci festivalu **Animánie** v Plzni

Obrázek 6: Prezentace projektu *Učme audiovizi* na oborové konferenci¹¹³

¹¹² Vlastní pořízená fotografie.

¹¹³ BEDNAŘÍK, Pavel, *Prezentace projektu*, 2023.

- **19.–21. 12.** – série projektových dnů v kině Ponrepo pro ZŠ a Gymnázium J. G. Jarkovského, zaměřených na experimentální film a strukturované projekce¹¹⁴

Obrázek 7: Projektová výuka filmové projekce
v kině Ponrepo¹¹⁵

Únor–duben 2024: Hlavní fáze projektových výuk a odborných seminářů

V tomto období proběhlo jádro projektové výuky. Ta byla doplněna o metodické semináře pro studenty FAMU a UTB i pro pedagogy v regionech:

- **Únor:**
 - a. výukové dny na ZŠ Dolní Měcholupy (26. 2.) a Gymnáziu Na Vítězné pláni (29. 2.)
 - b. odborné semináře na UTB (9.–10. 2.), v Galerii hl. města Prahy (12. 2.)
- **Březen:**
 - a. školení pedagogů v Přešticích (21. 3.) a Kyjově (22. 3.)
 - b. vzdělávací semináře pro studentu FAMU¹¹⁶

¹¹⁴ kompletní fotoreporting naleznete zde:

<https://drive.google.com/drive/folders/1GZ4JvT8mPxqeqeahHkjdDWUVvull80nGL>.

¹¹⁵ DOLEŽELOVÁ, Barbora, Free Cinema, Projektová výuka, 2023.

¹¹⁶ Kompletní fotoreporting naleznete zde:

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1knvSEj0DvnHXFmqILPx-EwsF-P3ooo9G>.

Obrázek 8: Projektová výuka na FAMU¹¹⁷

c. vzdělávací semináře pro studenty UTB¹¹⁸

Obrázek 9: Projektová výuka: Fotografická laboratoř na UTB¹¹⁹

¹¹⁷ DOLEŽELOVÁ, Barbora, Free Cinema, *Projektová výuka na FAMU*, 2024.

¹¹⁸ Kompletní fotoreporting naleznete zde:

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/11CP5StuCfyMtG8XTpbsDT35Zis2vtPNN>

¹¹⁹ DOLEŽELOVÁ, Barbora, Free Cinema, *Projektová výuka na UTB*, 2024.

Obrázek 10: Příklad tvorby studentů¹²⁰

Obrázek 11: Příklad tvorby studentů¹²¹

- **Duben:**

- a. vzdělávací semináře na JAMU¹²²

¹²⁰ ČLUPNÁ, Štěpánka, účastnice projektové výuky a studentka UTB / audiovize, 2024.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Kompletní fotoreporting naleznete zde:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1QH0nR165gUJ88uMbgM_3TZwnWTybK8Af.

Obrázek 12: Projektová výuka:
Filmová laboratoř¹²³

b. vzdělávací seminář pro animátorky v Praze/Dubči

¹²³ DOLEŽELOVÁ, Barbora, Free Cinema, *Projektová výuka na JAMU*, 2024.

Obrázek 13: Seminář pro lektory Free Cinema¹²⁴

c. výuka na ZŠ Heuréka (Brno) a ZŠ v Šumperku (projekční dny)

Květen 2024: Závěrečné projektové cykly

V květnu byla realizována poslední série projektových dnů, zaměřených jak na filmové projekce, tak na práci s fotografií:

- ZŠ Chuchle, ZŠ Charlotty Masarykové, Gymnázium a hudební škola hl. m. Prahy, VOŠ umění a reklamy, Gymnázium Duhovka

¹²⁴ Vlastní pořízená fotografie.

Obrázek 14: Projektová výuka: Fotografická laboratoř¹²⁵

Obrázek 15: Projektová výuka: Fotografická laboratoř – výsledek práce¹²⁶

¹²⁵ Vlastní pořízená fotografie.

¹²⁶ Kompletní výsledky tvorby studentů naleznete zde:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1TiblfNK_0u06SH0QmJoRZt0EpkJsOvmX.

Červen 2024: Vyvrcholení projektu a evaluace

V červnu vyvrcholil projekt závěrečnou sérií akcí a prezentací:

- **6.–7. 6.** – projektové dny v rámci festivalu dětského čtenářství na ZŠ Oblačná, zaměřené na fotografii a filmovou projekci

Obrázek 16: Projektová výuka: Fotografická laboratoř¹²⁷

¹²⁷ Vlastní pořízená fotografie.

Obrázek 17: Projektová výuka: Fotografická laboratoř
– výsledek práce¹²⁸

- **15.–17. 6.** – závěrečná prezentace projektu a reflexivní workshop pro studenty FAMU v rámci celostátní přehlídky České vize v Ústí nad Orlicí, spojený s blokem *FAMU dětem*

Tento časový průběh ilustruje rozmanitost aktivit i rozsah zapojení jednotlivých škol, institucí a aktérů. Díky rozvržení projektových cyklů a metodickému zázemí se podařilo efektivně propojit teorii a praxi a naplnit cíle stanovené v úvodní fázi projektu.

3.5.1 Průběh realizace a naplnění cílů projektu

V průběhu realizace projektu *Učme audiovizi* se podařilo naplnit, a v několika aspektech dokonce překročit stanovené výkonnostní ukazatele. Zatímco základní struktura projektu vycházela z původní projektové žádosti, některé jeho části byly v průběhu upraveny s ohledem na aktuální okolnosti a ve snaze o maximální synergii s partnery. Tento přístup umožnil rozšířit aktivity i cílovou skupinu.

Jedním z klíčových prvků realizace bylo rozšíření počtu přípravných seminářů z původně plánovaných 5 na celkem 11. Tyto semináře sloužily nejen jako nástroj pro odborné proškolení cílové skupiny, ale také jako způsob navázání spolupráce s pedagogy, studenty a lektory, kteří se následně podíleli na samotné realizaci projektové výuky.

Do oficiálních výstupů však byli započítáni pouze ti účastníci, kteří prošli všemi fázemi projektu – od příprav po realizaci. U těchto účastníků bylo možné doložit osvojení

¹²⁸ Kompletní výsledky tvorba studentů naleznete zde:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/19COUgoqZZw6Y4DuTSU3_qGk9KCTQDQ5B.

a prohloubení oborových kompetencí. Výsledná hodnota indikátoru tak činila 47 osob (oproti plánovaným 42) – konkrétně 22 pedagogů z praxe, 20 studentek a studentů vysokých škol (FAMU, UTB, JAMU) a 5 lektorek Free Cinema.

Součástí přípravy byla také spolupráce s významnými oborovými platformami, například s přehlídkami Pražský filmový kufr, Animánie, Juniorfest či s konferencí Audiovize v edukaci (pořádanou Galerií hlavního města Prahy). Intenzivní (celodenní) metodické semináře byly realizovány mimo jiné na FAMU, JAMU a UTB, včetně specializovaného školení pro lektorský tým Free Cinema, který byl realizován v zázemí Free Cinema.

Projektové týmy byly tvořeny zástupci všech tří cílových skupin – pedagogy z praxe, studenty audiovizuálních a pedagogických oborů a kmenovými lektory Free Cinema. Příprava výuky probíhala formou individuálních konzultací i týmových setkání. Vzhledem k různorodosti časových možností jednotlivých týmů probíhaly projektové dny průběžně během celého školního roku. Nakonec jich bylo realizováno 28, tedy o 8 více, než bylo původně plánováno.

Výuky se zúčastnilo přibližně 950 žáků, čímž byl překročen původní plánovaný počet účastníků o více než 150 osob. Projekt vyvrcholil rezidenčním reflexivním seminářem v rámci Celostátní přehlídky filmové tvorby České vize, kterého se zúčastnili především studenti FAMU. Tento seminář sloužil nejen k odbornému hodnocení projektu, ale rovněž zde proběhly projektové dny pro školy právě pod vedením studentů FAMU.

3.5.2 Přínosy projektu a získané kompetence

Podpora z Národního plánu obnovy umožnila posunout běžné projektové aktivity Free Cinema na kvalitativně vyšší úroveň. Díky grantovým prostředkům bylo možné prohloubit spolupráci s pedagogy i studenty, posílit profesní vazby a zároveň rozšířit technické vybavení pro praktické workshopy. Projekt přinesl organizaci nové impulzy, metodické zázemí i prostor pro další odborný růst lektorského týmu.

Přínos pro cílové skupiny

Projekt měl specifický dopad na každou z cílových skupin:

- **Pedagogové z praxe** získali metodickou oporu a přímou zkušenost s realizací filmově-výchovných aktivit. Zapojení do výuky ve spolupráci se studenty a lektory jim poskytlo praktické nástroje a inspiraci pro budoucí práci.
- **Studentky a studenti vysokých škol** mohli během projektu načerpat zkušenosti z výuky ve školním prostředí a aktivně se podílet na přípravě a vedení projektových dnů. V několika případech projekt vedl k navázání dlouhodobější spolupráce s pedagogy.

- **Lektorky a lektori Free Cinema** rozšířili své působení o nové tematické celky (zejména filmová a fotografická laboratoř), čímž došlo k posílení jejich odborných a lektorských kompetencí.

Rozvoj kompetencí v jednotlivých projektových okruzích

- **Filmová projekce jako strukturovaný pedagogický proces** – účastníci se seznámili se čtyřstupňovou výukovou metodikou (přípravná lekce, lektorský úvod, lektorský doslov, analytická lekce). Cílem bylo vytvořit iniciační filmový zážitek a naučit pedagogické pracovníky využívat film jako autonomní umělecké médium ve výuce.
- **Filmová laboratoř** – projektový okruh zaměřený na kreativní práci s analogovým filmem (8mm kamera, ruční vyvolávání, střih, projekce). Aktivita rozvíjela kompetence v oblasti audiovizuální tvorby, estetického vnímání a kreativního sebevyjádření.
- **Fotografická laboratoř** – zaměřená na využití fotografie a mobilních zařízení jako kreativních nástrojů ve výuce. Účastníci si osvojili základní fotografické principy a termíny, metody práce s perspektivou či ateliérovou fotografií.

Každý z těchto modulů přispíval k rozvoji digitálních, komunikačních, kreativních a sociálních kompetencí účastníků i žáků. Projekt tím naplnil své cíle nejen z hlediska výkonnostních ukazatelů, ale také z pohledu kvality a relevance výukových aktivit.

3.5.3 Publicita a komunikační strategie projektu

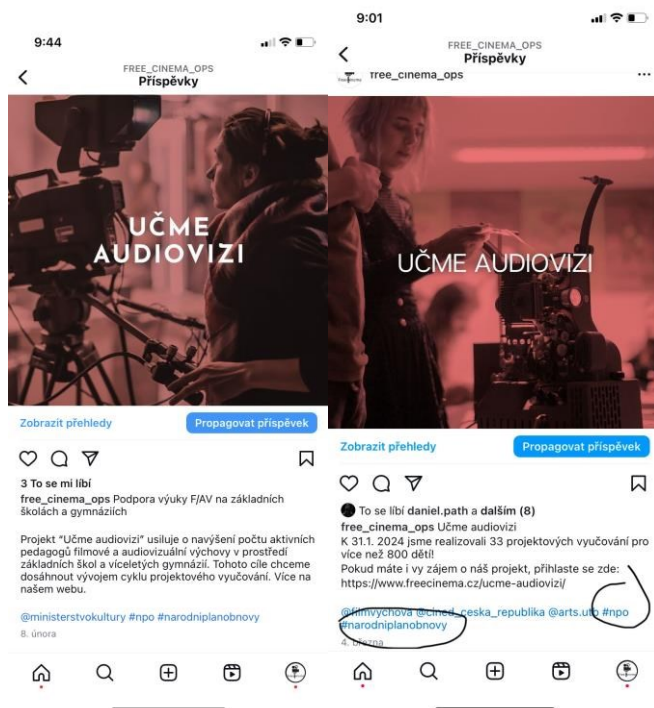
Součástí projektu *Učme audiovizi* byla od počátku cílená komunikační strategie, jejímž cílem bylo oslovit nejen cílové skupiny (pedagogy, školy, odbornou veřejnost), ale také širší kulturní a vzdělávací veřejnost. V letech 2023 a 2024 došlo k výraznému posílení propagačních a informačních aktivit jak v online prostoru, tak ve fyzickém prostředí partnerských akcí a institucí.

Vizuální identita a online komunikace

Byl vytvořen jednotný vizuál projektu *Učme audiovizi*, který sloužil jako základ pro online i tištěné materiály. Tento vizuál byl sdílen s partnery a použit na záložkách, pozvánkách i informačních letácích, které doprovázely konkrétní akce. Aktivní komunikace probíhala na webových stránkách Free Cinema a prostřednictvím sociálních sítí (Facebook, Instagram), kde byly publikovány informace o připravovaných i proběhlých aktivitách.

Monitoring těchto výstupů byl průběžně dokumentován.¹²⁹ Významnou pomocí byla také prezentace projektu na oborovém portálu filmvychova.cz.¹³⁰

- **Printscreeny z příspěvků na sociálních sítích**

Obrázek 18: Printscreeny¹³¹

- **Ukázka sdílení událostí partnery projektu**

¹²⁹ Monitoring je k nahlédnutí zde:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1SkfSZo841u_ptkbYpoF4Gx2WhHbDmsuW.

¹³⁰ *Free Cinema rozjíždí projekt UČME AUDIOVIZI*. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/free-cinema-rozjizdi-projekt-ucme-audiovizi/>.

¹³¹ Printscreeny z příspěvků na sociálních sítích na IG na free_cinema_ops free_cinema_ops.

Obrázek 19: Printscreen¹³²Obrázek 20: Printscreen¹³³

- Pozvánky a vizuály k jednotlivým akcím¹³⁴

¹³² Printscreeny z příspěvků na sociálních sítích na IG na free_cinema_ops free_cinema_ops.

¹³³ Printscreen příspěvků sdílený na sociálních sítích partnerů (JuniorFest).

¹³⁴ Kompletní vizuál k nahlédnutí zde: <https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1r-UqA6CZuVF6se8ky3PiKdsm72ul6Z-O>.

Obrázek 21: Pohlednice¹³⁵Obrázek 22: Pozvánka¹³⁶

Důležitým nástrojem komunikace byl rovněž přímý kontakt se školami a pedagogy. Díky sdílení informací na školních webech a newsletterech se podařilo oslovit další zájemce o výuku filmové a audiovizuální výchovy.

Spolupráce s partnery a veřejná prezentace

Na projektu jsme spolupracovali s řadou kulturních, vzdělávacích a festivalových institucí, které sehrály důležitou roli při zviditelnění aktivit projektu, přičemž jsme vycházeli z předem vytvořené PPT prezentace.¹³⁷

- Festivaly a přehlídky: Pražský filmový kufr, Animánie, Juniorfest, Kyjograf, MFDF Ji.hlava, MFF Zlín, Festival dětského čtenářství.

¹³⁵ Ukázka vizuálu projektu.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Prezentace je k nahlédnutí zde: <https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1r-UqA6CZuVF6se8ky3PiKdsm72ul6Z-O>.

- Instituce a školy: FAMU, JAMU, UTB Zlín, Kino Ponrepo, Muzeum Karla Zemana, Galerie hlavního města Prahy, základní a střední školy v Praze i v některých regionech.
- Konference a odborné akce: Filmový kufr pro pedagogy, PechaKucha Filmové a audiovizuální výchovy (Plzeň), konference *Film a audiovize v edukaci* v Galerii hl. m. Prahy – Dům U Kamenného zvonu.

Na těchto platformách jsme projekt prezentovali formou příspěvků, přednášek, ukázek z výuky i speciálně připravených workshopů. Projekt *Učme audiovizi* byl zároveň fyzicky propagován při školení pedagogů, např. v Kyjově, Přesticích nebo v rámci programu Filmový kufr pro pedagogy.

3.5.4 Shrnutí realizace a přínosů projektu

Projekt *Učme audiovizi* prokázal, že systematická podpora filmové a audiovizuální výchovy na základních školách a víceletých gymnáziích je nejen potřebná, ale také uskutečnitelná v praxi za předpokladu mezioborové spolupráce, metodického vedení a kontinuální práce s cílovými skupinami.

V rámci realizace se podařilo nejen naplnit původní záměry, ale v mnoha ohledech je i překročit. Došlo k rozšíření počtu přípravných seminářů, projektových dnů i zapojených osob. Záměr vytvořit různorodé projektové týmy složené z pedagogů, studentů a lektorů se ukázal jako velmi funkční model, který přináší konkrétní a hmatatelné výsledky ve výuce.

Projekt měl jasně strukturovanou fázi příprav, realizace a evaluace, přičemž každá z těchto etap přispěla k rozvoji odborných a pedagogických kompetencí účastníků. Důraz na praktickou zkušenost, přímou spolupráci a propojení školního a vysokoškolského prostředí vedl ke vzniku profesních vazeb, které mají potenciál pokračovat i po ukončení samotného projektu.

Díky intenzivní metodické a dramaturgické práci se podařilo vytvořit model výuky, který může sloužit jako inspirace pro další iniciativy v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání. Realizovaný projekt tak nepřinesl pouze jednorázový výstup, ale možná položil základy pro budoucí vývoj další projektových dnů, který by mohl systematicky rozvíjet filmovou a audiovizuální výchovu ve školním prostředí.

3.5.5 Vyhodnocení indikátorů a zapojení pracovníků kreativního učení

Jedním z klíčových ukazatelů projektu *Učme audiovizi* byl indikátor týkající se počtu podpořených pracovníků a pracovníků kreativního učení – především pro NPO, definovaných jako lektori a lektorky, zletilí účastníci vzdělávacích aktivit, kteří si v rámci projektu prohloubili své znalosti a dovednosti v oblasti kreativního učení dětí a mládeže.

Cílová hodnota indikátoru stanovená v grantové žádosti byla 42 osob.

=====► Skutečně dosažená hodnota: 47 osob.

Do této cílové skupiny byly započítány následující osoby:

- 22 pedagogů a pedagožek z praxe, kteří se aktivně zapojili do všech fází projektové výuky, od přípravy po realizaci a evaluaci,
- 20 studentek a studentů vysokých škol (FAMU, UTB a JAMU), kteří prostřednictvím projektu získali odbornou praxi a oborově specifické dovednosti v oblasti filmové a audiovizuální výchovy,
- 5 lektorek a lektorů Free Cinema, kteří vedli přípravné semináře a zároveň metodicky i prakticky provázeli celý průběh projektové výuky.

Oproti původnímu plánu se podařilo nejen naplnit, ale i překročit cílovou hodnotu. Kromě navýšení počtu podpořených osob se rovněž prohloubila spolupráce s vysokými školami – zejména se studentkami a studenty oborů zaměřených na filmovou pedagogiku, kteří prokázali vysokou míru motivace a odborného růstu v průběhu projektu.

Tento výsledek podtrhuje silný vzdělávací potenciál projektu a jeho schopnost systematicky přispívat k rozvoji kompetencí budoucích i stávajících pedagogických pracovníků v oblasti filmové a audiovizuální výchovy.

3.6 Evaluace, udržitelnost a budoucnost

Evaluace projektu a reakce na doporučení z proběhlé focus group

Z praktické části této diplomové práce, jejíž součástí byla realizace focus group, vyplynula řada podnětů a kritických momentů, jejichž reflexe a následné zohlednění by mohly přispět k dalšímu zkvalitnění a efektivnějšímu rozvoji projektu. Z focus group vyplynuly tyto body:

- systematizovat metodickou podporu
- začlenit animaci jako samostatnou a nosnou složku projektových dnů
- rozšířit strukturu a návaznost projektových dnů
- lépe cílit propagaci (zejména mimo Prahu)
- posílit personální i regionální kapacity projektu

Respondenti poukázali na fakt, že metodické podpora skládající se s pracovních listů pro studenty a pedagogy je přítomná pouze v jednom výukovém cyklu, a sice „*Filmová projekce jako strukturovaný proces*“, kde je metodika převzatá od mezinárodního projektu CinEd. Avšak chybí pracovní listy u fotografické a filmové laboratoře, s ohledem na tento

zjištěný fakt byly vytvořeny pracovní listy pro pedagogy a studenty pro fotografickou laboratoř. Ty naleznete v příloze P IV. a P V.¹³⁸

- začlenit animaci jako samostatnou a nosnou složku projektových dní a rozšířit strukturu a návaznost projektových dnů

V původní nabídce předkládaného projektu bylo uvedeno několik tematických celků, ze kterých si pedagogové mohli vybrat.

Filmová laboratoř: studenti a studentky budou seznámeni s metodou experimentální tvorby, tzv. rukodělným filmem, budou moci natáčet na 8mm kameru, následně film vyvolat, stříhat a promítat na filmovém projektoru. Projektový okruh bude soustředěn na kreativní práci s analogovým filmem a jeho prostřednictvím vzbuzení zájmu autorské filmové výpovědi a estetické kvality filmového obrazu. Žáci a žákyně budou vedeni k tomu, že digitální média mohou využívat obdobným kreativním způsobem pro vlastní sebevyjádření či reflexi světa, který je obklopuje.

Filmová projekce jako strukturovaný pedagogický proces: studenti a studentky budou seznámeni s výrazným filmovým dílem prostřednictvím čtyřstupňové pedagogické přípravy (přípravná lekce, lektorský úvod, lektorský doslov, analytická lekce). Pedagogové budou využívat filmového rozboru jako výrazné metody filmové a audiovizuální výchovy. Pedagogický cíl tohoto okruhu počítá s vytvořením iniciačního filmového zážitku, který může žáky a žákyně přivést k zjištění, že kinematografii je skutečně možné vnímat jinak.

Fotografická laboratoř: v tomto okruhu čerpáme zkušenosti z mnoha let realizace dílen analogové fotografie a publikování knihy *Malí fotografové*, jejímiž autoři jsou právě lektori Free Cinema. Fotografii vnímáme jako součást filmové a audiovizuální výchovy. Okruh se bude soustředit na využití mobilního telefonu jako kreativní pomůcky, jehož prostřednictvím mohou žáci a žákyně naplňovat výukové cíle. Součástí celku budou tvůrčí aktivity zaměřené na různé aspekty fotografování s využitím mobilních telefonů i analogových fotoaparátů. Samotné focení však bude zpracováno do tematického zadání, které budou studenti prostřednictvím fotografie plnit.

Na základě výsledků a doporučení respondentů z focus group byla nabídka aktualizována o animační dílny a krátké filmy do škol, které navazují na Filmovou projekci jako strukturovaný pedagogický proces. Aktuálně jsou v nabídce tyto výukové cykly. Jsou koncipovány tak, aby co nejvíce refletovaly současné změny RVP a reagovaly i na podnět návaznosti a provázanosti projektových dnů. Nabídka je již rovněž zveřejněna na webu www.freecinema.cz:

Fotografická laboratoř: žáci a žákyně budou seznámeni s rozdílem mezi dnes již běžně používanými digitálními fotoaparáty a klasickými analogovými fotoaparáty, které si prakticky vyzkouší. Součástí výuky bude také osvojení základních fotografických pojmů.

¹³⁸ Metodické materiály k Filmové laboratoři se v době sepisování této diplomové práce realizují.

V druhé části budeme kreativně pracovat s mobilními telefony, kde se budeme věnovat perspektivě a na závěr proběhne společná projekce snímků a diskuse. Projektový okruh bude soustředěn na kreativní práci s analogovým filmem a jeho prostřednictvím na vzbuzení zájmu autorské filmové výpovědi. Žáci a žákyně budou vedeni k tomu, že digitální média mohou využívat obdobným kreativním způsobem pro vlastní sebevyjádření či reflexi světa, který je obklopuje.

Krátké filmy do škol: Okruh cílí na zprostředkování iniciačního filmového zážitku, který může žáky a žákyně přivést k zjištění, že kinematografii je skutečně možné vnímat jako svébytné umění. Společně shlédneme krátký film/filmy ve škole či v kině (dle domluvy), kterému bude předcházet lektorský úvod a po projekci proběhne práce s pracovními listy. Na realizaci tohoto okruhu spolupracujeme s evropským projektem CinEd a s projektem zlínského filmového festivalu Zlín Fest Screen. S oběma partnery pracujeme na metodických materiálech prostřednictvím katalogu filmů. Díky platformám budeme moci promítat festivalové filmy v prostředí školy legální cestou.

Letem Animovaným světem: Animace je stará jako lidstvo samo. Už pravěcí lidé zkoušeli na stěny svých jeskyní malovat mamuta s osmi nohama, a napodobit tak jeho pohyb. Jak animace funguje? Můžeme animovat i doma? Co všechno k tomu potřebujeme? Na všechny tyto otázky dostanou účastníci odpověď, a k tomu uvidí pásmo animovaných filmů. Žáci a žákyně si mohou vybrat ze 3 animačních technik, které jsme schopni realizovat na půdě školy. V rámci každé hodiny proběhne krátký tematický úvod s filmovými ukázkami, následovat bude samotná tvorba – hotové filmy pak pošleme zpracované včetně hudebního doprovodu.

1. PIXILACE

Kdo sní o tom, že bude moci létat, že jeho oblíbené hračky ožijí a šaty ho samy obléknou, může si splnit své sny právě touto animační technikou. Každý pohyb vyfotíme, a když se film rozběhne, věci i lidi ožijí úplně jinak než ve skutečnosti. Pixilace je přitom velice rychlá a jednoduchá animační technika. Pokud se účastníci nechtějí pouštět do kreslení a ani v malování si nejsou jistí, je pixilace právě pro ně. Stačí jen dobré nápady.

2. KRESLENÁ ANIMACE

Tato animační technika, mimochodem jedna z nejstarších, je přesně pro účastníky, kteří mají rádi kreslené filmy a sami rádi kreslí. Prosvětlovací destička, papíry, barevné tužky – jsme připraveni! A třeba se ukáže, že v nich dřímá nový autor večerníčků. Stačí trocha trpělivosti, a archy papíru pokreslené jednotlivými fázemi skoku tygra se po nasnímání změní v dobrodružný lov!

3. PLOŠKOVÁ ANIMACE

Pro účastníky, kteří rádi kreslí a vymýšlí příběhy, ale tlačí je čas a trpělivost není jejich silná stránka. Zkusí si ploškovou animaci. Dobře poslouží nejen vaše kresbičky, ale třeba i obrázky z novin či fotografie. Základem jsou vystřihané části, které umožňují postavku,

rekvizity i pozadí v dílčích fázích proměňovat. Ruce, nohy, tělo, hlava, trocha spojovacího materiálu: a velkolepá cesta vašeho hrdiny přes moře, pouště i hory začíná.

Další body z focus group:

- posílit personální i regionální kapacity projektu
- lépe cílit propagaci (zejména mimo Prahu)

přírozně navazují na strategii budoucího vývoje projektu.

3.6.1 Strategie budoucího vývoje projektu s ohledem na výsledky na focus group

Pro další rozvoj projektu *Učme audiovizi* bude potřeba vytvořit strategii, která propojuje obsahové, metodické i organizační aspekty a zároveň reflektuje aktuální potřeby praxe, a opět vychází z doporučení a výsledků z focus group.

1. **Nabídka akreditovaných školení a webinářů.** Vypracování akreditovaného vzdělávacího programu pro pedagogy, který bude možné realizovat v rámci DVPP (dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků) a v ideálním případě zároveň nabídnout jeho online podobu.
2. **Prohloubení spolupráce se školami a krajskými metodiky (skrze NPI).** Navázání spolupráce se školami, které projeví zájem o dlouhodobé zavedení FAV do výuky, a vytvoření podpůrné sítě konzultantů a školních koordinátorů, které budou aktivní v dalších regionech.
3. **Zapojení studentů pedagogických fakult.** Pokračování v zapojování studentů FAMU, JAMU, UTB do praxe, případně rozšíření spolupráce o další univerzity (např. pedagogické fakulty), aby vznikl systém oborové praxe propojující teorii s terénní zkušeností, a vyřešil se tak problém s personálními kapacitami.
4. **Tvorba nových výukových cyklů.** Vývoj nových tematických výukových projektových dnů (např. *Dějiny ve filmu*, *Dokumentární film*, *Literatura ve filmu*, *Filmová analýza*), které bude možné implementovat do různých školních předmětů.
5. **Systematická evaluace a výzkum dopadu.** Pravidelné sbírání zpětné vazby od pedagogů a žáků a spolupráce s akademickými partnery na výzkumu dopadu projektových výuk na rozvoj kompetencí žáků. Například skrze vyhotovení evaluačního formuláře pro studenty/pedagogy, což v aktuálním projektu absentovalo.
6. **Dlouhodobé financování.** Důležité je také zachovat finanční kontinuitu. Aktivní hledání nových finančních zdrojů (národní i evropské granty, spolupráce s kraji, či kulturními institucemi) bude do budoucna důležité pro udržitelnost projektu.

3.6.2 Udržitelnost projektu do budoucna

Projekt *Učme audiovizi* byl od počátku koncipován tak, aby měl dlouhodobý dopad a nebyl omezen pouze na jednorázovou realizaci výukových cyklů. Důraz byl kladen na tvorbu přenositelných a adaptabilních výstupů (metodiky, výukové plány, lektorské know-how), které mohou být dále rozvíjeny a sdíleny napříč vzdělávacími institucemi.

Zásadním prvkem udržitelnosti je rovněž budování odborné komunity, která se v projektu aktivně propojila – tedy pedagogové z praxe, studenti a studentky filmové pedagogiky, vysokoškolští pedagogové a odborní lektori.

Díky zapojení různorodých partnerů (FAMU, UTB, ASFAV, NIPOS, CinEd) vznikl model spolupráce, který lze využít i při dalších projektech nebo jako základ pro vznik dlouhodobé platformy pro sdílení metod a zkušeností.

Projekt také přispěl ke zvýšení viditelnosti FAV ve vzdělávacím a kulturním prostředí, a tím vytváří předpoklady pro získávání dalších grantových i institucionálních podpor v budoucnu.

Závěr projektové části

Projekt *Učme audiovizi* potvrdil, že systematická a dobře metodicky vedená podpora filmové a audiovizuální výchovy může mít výrazný dopad na zapojené pedagogy, studenty i žáky. Díky mezioborové spolupráci a aktivnímu zapojení různorodých partnerů se podařilo vytvořit funkční model výuky, který propojuje teoretická východiska s praktickou realizací a přináší inspirativní formy práce s audiovizuálním obsahem.

Projektové cykly, přípravné semináře i veřejné prezentace ukázaly, že FAV má své pevné místo v současném vzdělávání – nejen jako nástroj pro rozvoj kreativních, komunikačních a percepčních dovedností, ale také jako prostředek pro hlubší porozumění a současné kultuře. Zvláštní přínos spočíval v rozšíření lektorských a pedagogických kompetencí účastníků a ve vytvoření nových profesních vazeb, které mohou přetrvávat i po ukončení projektu.

Překročení původně stanovených indikátorů, rozšíření počtu zapojených osob i pozitivní zpětná vazba od cílových skupin svědčí o tom, že projekt naplnil svůj záměr nejen kvantitativně, ale zejména kvalitativně. Navržené kroky pro další rozvoj naznačují potenciál pro dlouhodobou udržitelnost a další rozšiřování projektu v rámci českého vzdělávacího systému.

Tato projektová zkušenost tak představuje důležitý příspěvek k diskusi o podobě kulturního a uměleckého vzdělávání v České republice a potvrzuje význam filmové a audiovizuální výchovy jako plnohodnotné a smysluplné součásti školního kurikula.

ZÁVĚR

Při zpracovávání této diplomové práce jsem si opakovaně uvědomovala, jak výrazný posun obor filmové a audiovizuální výchovy (FAV) v uplynulé dekádě zaznamenal. Lze konstatovat, že uplynulých deset let bylo pro FAV formativním obdobím v míře, jakou českého školství dosud nezažilo. S velkým zaujetím jsem zpracovala první kapitolu, která se věnuje historickému vývoji oboru a na jejímž konci jsou zaznamenány aktuální klíčové milníky. Za nejvýznamnější považuji začlenění výtvarné a filmové výchovy do rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Věřím, že obdobné kroky budou v budoucnu následovat i v rámci gymnaziálního vzdělávání.

Stěžejní část této diplomové práce je založena na projektu *Učme audiovizi*, který byl vytvořen ve spolupráci s kolegy z platformy Free Cinema. Je třeba zdůraznit, že se nejedná o individuální počín, ale o výsledek práce zkušeného týmu odborníků, bez jejichž podílu by projekt nemohl být úspěšně realizován. Práce na projektu trvala téměř dva roky a v současnosti jsou podniknuty kroky k zajištění jeho kontinuity prostřednictvím žádosti o finanční podporu Ministerstva kultury ČR v rámci programu Kreativního vzdělávání. Projekt si kladl za cíl vytvořit, realizovat a evaluovat filmově-vzdělávací formát podporující systematické začlenění filmové a audiovizuální výchovy do výuky na základních školách a víceletých gymnáziích.

Hlavní výzkumné otázky se zaměřily na efektivitu, přínos a praktické dopady projektu *Učme audiovizi* v kontextu školní praxe. Výsledky kvalitativního výzkumu formou fokusní skupiny ukazují, že projekt byl vnímán jako smysluplný, inspirativní a prakticky přínosný. Učitelé oceňovali zejména kreativní přístup, zážitkovou formu výuky, metodickou podporu a mezioborové přesahy. Zazněla však i kritická zpětná vazba, která vedla k aktualizaci projektu – například o zařazení animace, vytvoření pracovních listů k dílčím projektovým dnům, nebo návrh strukturování výukových modulů do úrovní podle pokročilosti a věku žáků. Tyto problematické momenty jsou v práci reflektovány, a při dalším rozvoji projektu na ně bude brán zřetel.

Závěrečné shrnutí hlavních zjištění:

- Projekt *Učme audiovizi* byl pedagogy hodnocen jako inspirativní, prakticky přínosný a didakticky efektivní.
- V rámci fokusní skupiny byly identifikovány klíčové přínosy (aktivní zapojení žáků, metodická podpora, mezioborové přesahy) i limity (absence pracovních listů, regionální omezení, nedostatek návaznosti).
- Projekt překročil plánované indikátory (počet zapojených pedagogů, projektových dnů i studentů).
- Byla aktualizována nabídka projektových dnů o animaci, pracovní listy i tematickou návaznost dle podnětů z výzkumu.

Projekt *Učme audiovizi* naplnil stanovené cíle jak v kvantitativní (např. počet projektových dnů a zapojených pedagogů), tak kvalitativní rovině (prohloubení odborných kompetencí, vznik profesních vazeb). Výstupy projektu byly využitelné v praxi a přispěly k rozvoji filmové a audiovizuální výchovy.

Mezi limity práce patří omezený počet respondentů ve výzkumné části, protože výzkum se zaměřoval na omezené množství respondentů, koncentrace projektu do několika lokalit (zejména Praha) a absence kvantitativních měření dopadů na žáky. Časový rámec rovněž nedovolil sledovat dlouhodobý dopad projektu.

Přínos předkládané diplomové práce spočívá nejen v poskytnutí konkrétního metodického a praktického modelu, ale také v tom, že snad otevírá širší diskusi o významu audiovize ve vzdělávání. Jsem přesvědčena, že tato diplomová práce, konkrétně diplomový projekt, může inspirovat základní a střední školy, vysoké školy pedagogického a uměleckého zaměření, vzdělávací a kulturní centra, ke spolupráci i k dalšímu rozvoji FAV v ČR.

Pevně věřím, že tato práce položila první kámen dlouhodobého a úspěšného projektu, který bude dále rozvíjet studenty i pedagogy ve filmovém umění, kritickém myšlení i v současném audiovizuálním prostředí.

Závěrem bych ráda poděkovala všem, kteří se podíleli na projektu *Učme audiovizi*. Doufám, že předložená diplomová práce přinese inspiraci i dalším zájemcům o rozvoj filmové a audiovizuální výchovy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] FOREJTOVÁ LIPOVSKÁ, Alexandra. *Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání*. Bakalářská práce, vedoucí Mgr. et MgA. Tereza Czesany Dvořáková, Ph.D. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – Katedra filmových studií, 2015.
- [2] BORDWELL, David a THOMPSON, Kristin. *Dějiny filmu*. Opravený dotisk prvního vydání. Praha: NAMU, 2007. ISBN 978-80-7331-091-2.
- [3] BORDWELL, David a THOMPSON, Kristin. *Dějiny filmu*. Opravený dotisk prvního vydání. Praha: NAMU, 2007. ISBN 978-80-7331-091-2.
- [4] BARTOŠEK, Luboš. *Náš film: Kapitoly z dějin (1896–1945)*. Mladá fronta, 1985. ISBN 23-004-85.
- [5] ČESÁLKOVÁ, Lucie. *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. Dizertační práce. Brno: FF MU, 2009.
- [6] ČESÁLKOVÁ, Lucie. *Počátky institucionalizace školního filmu v Československu (1919–1936)*. Iluminace19, 2007, č. 1.
- [7] Bouře nad Tatrami. Online. In: Filmový přehled. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/401859/boure-nad-tatrami>.
- [8] Bouře nad Tatrami. Online. In: Filmový přehled. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/401859/boure-nad-tatrami>.
- [9] VOGELOVÁ, Pavlína. *Jan Calábek*. Praha: NAMU, 2013. ISBN 978-80-7331-263-3.
- [10] Pohyby rostlin. Online. In: ČSFD. <https://www.csfd.cz/>. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/227663-pohyby-rostlin/prehled/>.
- [11] Jiří Struska. *Film ve škole*. Film a doba 5, 1961, č. 7.
- [12] SMEJKAL, Zdeněk. *Teorie filmu jako předmět školní výuky*. 1963. Film a doba 9, 1963, č. 11.
- [13] JACHNIN, Boris. *Filmová estetická výchova*. Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav, 1968.
- [14] ASFAV. *Manuál pro FAV*. Praha: Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, 2022. Online. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2022/11/ASFAV-Manual-pro-FAV-A4-lowres.pdf>.
- [15] ABRAHAMOVÁ, Boca. *Kopec plný kouzel*. Praha: Československý filmový ústav, 1986. ISBN 59-293-86.

- [16] FOREJT, Jiří. *Filmová výchova: úvod do oborového hledání*. Dizertační práce. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2022.
- [17] Kdo je kdo. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/kdo-je-kdo/>.
- [18] FOREJT, Matěj. *Filmová výchova v základním uměleckém vzdělávání*. Bakalářská práce. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – Katedra filmových studií, 2016.
- [19] ZLÍN FEST SCREEN. Online. Dostupné z: <https://video.zlinfest.cz/>.
- [20] O Asociaci pro filmovou a audiovizuální výchovu. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/asfav/>.
- [21] Filmouka – průvodce filmem a audiovizí. Online. Dostupné z: <https://filmouka.cz/>.
- [22] Film & výchova – Vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR. Online. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/>.
- [23] BEDNAŘÍK, Pavel; ČERNÍK, Jan; FOREJT, Jiří; HLAVICOVÁ, Lucie; NOVÁ, Tereza et al. *Filmouka: průvodce světem filmu a audiovize*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6368-1.
- [24] Učitelský měsíčník 4, 2024, č. 2.
- [25] Filmouka průvodce filmem a audiovizí. Online. 2024. Dostupné z: <https://filmouka.cz/metodicka-podpora/>.
- [26] HLAVICOVÁ, Lucie a BEDNAŘÍK, Pavel. *Jak se učí film v Evropě? Analýzy metodik, učebnic a odborných textů*. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2023/01/jak_se_uci_film_v_Evrope.pdf.
- [27] Oborová mapa F/AV. Online. NIPOS. Dostupné z: <https://www.nipos.cz/oborova-mapa-f-av/>.
- [28] Metodika. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/metodika/>.
- [29] Filmová a audiovizuální výchova. Online. FAMU. Dostupné z: <https://www.famu.cz/cs/chci-studovat/filmova-audiovizualni-vychova/doplnujici-pedagogicke-studium-dps/>.
- [30] Filmová a audiovizuální výchova – další vzdělávání pedagogických pracovníků/pracovníků (DVPP). Online. FAMU. Dostupné z: <https://www.famu.cz/cs/chci-studovat/filmova-audiovizualni-vychova/dalsi-vzdelavani-pedagogickych-pracovnikupracovnic/>.

- [31] Kdo je kdo. Online. Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/kdo-je-kdo/organizace/>.
- [32] KDO JE KDO. Online. Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/kdo-je-kdo/organizace/>.
- [33] Goethe institut. Online. In: FilmEd. Dostupné z: <https://www.goethe.de/>.
- [34] Cinemini Europe. Online. Dostupné z: <https://cinemini-europe.eu/>.
- [35] Umění a kultura. Online. In: NPI – Revize rámcových vzdělávacích programů. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak>.
- [36] RIMEŠOVÁ, Pavla. *Focus groups — pro a proti*. Online. In: Medium. 2020. Dostupné z: <https://medium.com/design-kisk/focus-groups-pro-a-proti-fd7c8e862333>.
- [37] O NPO. Online. In: Národní plán obnovy. Dostupné z: <https://planobnovy.gov.cz/o-npo/>.
- [38] RVP – Rámcové vzdělávací programy. Online. In: Jednotný metodický portál MŠMT. Dostupné z: <https://edu.gov.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>.
- [39] CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza. *Rámcové vzdělávací programy (RVP)*. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/slovník/ramcove-vzdelavaci-programy-rvp/>.
- [40] ADLER, Rudolf. *Filmová/audiovizuální výchova. Proč a jak*. Online. In: Metodický portál RVP.cz. 2011. Dostupné: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/10785/filmova-audiovizualni-vychova.-proc-a-jak.html?rate=2>.
- [41] O nás. Online. In: Národní ústav pro vzdělávání. 2011. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/vse-o-nuv.html>.
- [42] BEDNAŘÍK, Pavel. *Doplňující vzdělávací obor Filmová/Audiovizuální výchova*. Online. In: Film a výchova. 2015. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/slovník/doplnujici-vzdelavaci-obor-filmova-audiovizualni-vychova/>.
- [43] Výtvarná a filmová výchova. Online. In: NPI – Revize rámcových vzdělávacích programů. Dostupné z: <https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/uak/vfv>.
- [44] Filmová výchova. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/slovník/filmova-vychova/>.

- [45] Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2016. Online. In: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/7e15264d-756c-2b0e-c118-5253370b655a/23005318k1.pdf>.
- [46] CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Petra MATÚŠOVÁ a Jakub ŠILER. *Průzkum na českých školách* [online]. Praha: Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, 2022. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/pruzkum-na-ceskych-skolach/f>.
- [47] Národní filmové muzeum. Online. Dostupné z: <https://www.nafilm.org/>.
- [48] NaFilm: Národní filmové muzeum. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/kdo-je-kdo/organizace/nafilm/>.
- [49] Pro školy. Online. In: Národní filmové muzeum. Dostupné z: https://www.nafilm.org/docs/programy_do_skol_2024.pdf.
- [50] Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2016. Online. In: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/7e15264d-756c-2b0e-c118-5253370b655a/23005318k1.pdf>.
- [51] Formální vzdělávání. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/slovník/formalni-vzdelavani/>.
- [52] Neformální vzdělávání. Online. In: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>.
- [53] Metodika. Online. In: Film a výchova. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/metodika/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Bouře nad Tatrami.....	17
Obrázek 2: Z filmu Pohyby rostlin	18
Obrázek 3: Časová osa.....	34
Obrázek 4: Přednáška <i>Učme audiovizi</i> – CinEd: praktické využití filmu ve výuce	60
Obrázek 5: Projektový den: Filmová laboratoř.....	61
Obrázek 6: Prezentace projektu <i>Učme audiovizi</i> na oborové konferenci	61
Obrázek 7: Projektová výuka filmové projekce v kině Ponrepo	62
Obrázek 8: Projektová výuka na FAMU	63
Obrázek 9: Projektová výuka: Fotografická laboratoř na UTB	63
Obrázek 10: Příklad tvorby studentů	64
Obrázek 11: Příklad tvorby studentů	64
Obrázek 12: Projektová výuka: Filmová laboratoř.....	65
Obrázek 13: Seminář pro lektory Free Cinema	66
Obrázek 14: Projektová výuka: Fotografická laboratoř.....	67
Obrázek 15: Projektová výuka: Fotografická laboratoř – výsledek práce.....	67
Obrázek 16: Projektová výuka: Fotografická laboratoř.....	68
Obrázek 17: Projektová výuka: Fotografická laboratoř – výsledek práce.....	69
Obrázek 18: Printscreeny.....	72
Obrázek 19: Printscreen.....	73
Obrázek 20: Printscreen.....	73
Obrázek 21: Pohlednice	74
Obrázek 22: Pozvánka	74

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ASFAV	Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu
AČFK	Asociace českých filmových klubů
CinEd	European Cinema Education for Youth (evropský projekt filmové výchovy)
DAFilms	Doc Alliance Films (online platforma pro dokumentární film)
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze
FAV	Filmová a audiovizuální výchova
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
GHMP	Galerie hlavního města Prahy
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění v Brně
KKS	Kreativní a kulturní sektor (v rámci NPO: pracovníci kreativního učení)
MFF	Mezinárodní filmový festival
MFDF	Mezinárodní festival dokumentárních filmů
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
NFA	Národní filmový archiv
NIPOS	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
NPO	Národní plán obnovy
PP	PowerPoint
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
UTB	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
VV	Výtvarná výchova
ZŠ	Základní škola

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Úvod do terminologie oboru filmová a audiovizuální výchova

Přehled základních pojmů a terminologického rámce používaného v oblasti filmové a audiovizuální výchovy, který slouží ke sjednocení výkladu a porozumění odborným výrazům v textu práce i výuce.

Naleznete v pdfku ve složce zde:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1pa4Q_IA1YELTVRTU_onK-ryQcFUDwnIJ.

Příloha P II: Dotazníkové šetření

Soubor obsahuje strukturu dotazníku, metodologii sběru dat a vyhodnocení dotazníkového šetření zaměřeného na potřeby a postoje pedagogů k výuce FAV.

Naleznete v pdfku ve složce zde:

<https://drive.google.com/drive/u/0/search?q=P%C5%99%C3%ADloha%20P%20II>.

Příloha P III: Jmenný seznam všech realizovaných akcí

Detailní výčet uskutečněných vzdělávacích aktivit projektu „Učme audiovizi“, včetně místa, data a typu akce.

Naleznete v pdfku ve složce zde:

<https://drive.google.com/drive/u/0/search?q=P%C5%99%C3%ADloha%20P%20II>.

Příloha P IV: Metodický materiál pro studenty

Didaktický materiál navržený pro přímé využití ve výuce FAV na základních a středních školách – pracovní listy, úkoly, náměty k analýze audiovizuálních děl.

Naleznete v pdfku ve složce zde:

<https://drive.google.com/drive/u/0/search?q=P%C5%99%C3%ADloha%20P%20II>.

Příloha P V: Metodický materiál pro pedagogy

Podpůrný dokument pro učitele, který obsahuje doporučené přístupy, struktury lekcí, metodické pokyny a odkazy na další zdroje pro výuku FAV.

Naleznete v pdfku ve složce zde:

<https://drive.google.com/drive/u/0/search?q=P%C5%99%C3%ADloha%20P%20V:%20Metodick%C3%BD%20materi%C3%A1l%20pro%20pedagogy>.